

riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XII. évfolyam (518.) SZÁM – 2014. ÁPRILIS 11.

Markó Béla: Rendszerváltók
melankóliája | NÉZŐPONT

Főépítész lett a hídépítő
lánya | PORTRÉ

Francia szélsőjobb: tudják,
hogy kell nyerni | HÁTTÉR

Fülkeforradalom, újratöltve

Folytassa, Viktor!

Kolozsvári Állami Magyar Színház

2013/2014-es évad

Miroslav Krleža dramaturgiája
Kerekasztal beszélgetés
Az est házigazdája: Visky András

Meghívottak:
Prof. Dr. Sc. Helena Sablić-Tomić (Hr)
red. prof art Davor Bobić (Hr)
izv. prof art Antoaneta Radočaj (Hr)
izv. prof. art Robert Raponja (Hr)

Miroslav Krleža

Léda

Rendező: Robert Raponja

április 16, szerda 19.00 óra
előadás a nagyteremben
Kerekasztal beszélgetés
az előadás után,
az emeleti előcsarnokban

Partener: BBTE, Színház és Televízió Kar,
Magyar Színházi Intézet

tartalom

14

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Folytassa, Viktor!

INTERJÚ

8–9 Szűcs László: „A sajátos érdek
képviselhető” – Vincze Loránt EP-
képviselőjelölt, RMDSZ

AKTUÁLIS

10–12 Cseke Péter Tamás: Magyar
rezsiharc: másolandó vagy felejtendő?

TÉKA

13 Szilágyi Aladár: Sorskép, szabvány
nélkül – Varga Gábor Confessionis című
könyvéről

NÉZŐPONT

14–17 Markó Béla: Rendszerváltók
melankóliája – Lengyel László: A szabadság
melankóliája című kötetről

PORTRÉ

18–19 Sike Lajos: Főépítész lett a hídépítő
lánya – Pop Benyovszki Eszter, Szatmár
megye főépítésze

HÁTTÉR

20–21 Rajkovichs Péter: Szlovákia
kiábrándult, s így is szavazott – Andrej Kiska
az új szlovák elnök

22–23 Parászka Boróka: Francia
szélsőjobb: tudják, hogy kell nyerni

INTERJÚ

24–25 Kustán Magyar Attila: Versenyben
a vidék – Vincze Mária közigazdász

TÁRSADALOM

26–27 Tasnádi-Sáhy Péter: Ne csak képes,
alkalmas is legyen

THALIA

28–29 Szabó Réka: Testestől, fejestől –
oroszb avantgárd darab a kolozsvári színpadon

TERRA

30 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 29.

CÍMLAPFOTÓ: MTI

18

22

28

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 14. (518.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
25 LEJ, 6 HÓNAPRA 45 LEJ, EGY ÉVRE 80 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 4.500 FORINT, 6 HÓNAPRA
7.900 FORINT, EGY ÉVRE 14.500 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADAI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY

röviden

■ **Romániának vállalnia kell egy feszült térségben betöltött „NATO-határország” szerepét és folytatnia védelmi költségvetésének fokozatos emelését, amíg eléri a GDP két százalékát – jelentette ki Victor Ponta.** „Ami a Krím-ben történt, ráébresztette a NATO-t és az európai közösséget, hogy súlyos biztonsági kockázatok vannak ebben a térségben, és azok a befagyott konfliktusok, amelyekről legszívesebben megfeledkeznénk, legyen szó Grúziáról, vagy a Dnyeszter-mellékről, mind potenciális tűzfészkek” – mondta a kormányfő.

■ **Jóváhagyta a parlament a közszolgálati televízió új vezetőtanácsának összetételét.** A testület még nem teljes létszámú, mert a TVR alkalmazottainak két képviselőjéről egy elhúzódo per miatt nem szavaztak a honatyák. Korábban a vezetőtanácsban az RMDSZ-t Nagy Zoltán képviselte, aki azonban államtitkárnak neveztek ki. Helyette Debreczeni Hajnal, a szövetségi elnöki hivatal sajtótanácsosa került be a testületbe. Az új összetételű vezetőtanács az elnök-vezérigazgató megválasztását elhalasztotta, ideiglenesen továbbra is a liberálisok által javasolt Stelian Tănase maradt a TVR vezetője.

■ **Gyorsforgalmi út épülhet a Marosvásárhely–Brassó autópálya helyett, mivel autópályára nincsenek uniós források – mondta Dan Sova szállítási miniszter.** A tárca-vezető szerint előnyösebb egy ilyen úttal összekötni a két várost, egyrészt, az útvonalon a forgalom nem indokolja egy autópálya építését, másrészt egy országos út építésére EU-s alapokat is lehívhat az ország. A gyorsforgalmi út építéséről év végén döntenek.

Volt USL-sek pengeváltásai

A Nemzeti Liberális Párt (PNL) egyetlen másik párttal sem kíván fúzióra lépni az elnökválasztás előtt, ha pedig a párt jelöltjeként Crin Antonescu megnyeri az államfőválasztást, Victor Ponta nem marad sokáig a miniszterelnöki tisztségben – jelentette ki a liberális pártelnök. Antonescu szerint Ponta csak akkor tarthatja meg a miniszterelnöki tisztséget, ha az általa vezetett Szociáldemokrata Párt megnyeri az elnökválasztást. A politikus úgy vélte, a PSD számára problémát jelent az alkalmas államfőjelölt megtalálása.

Közben Ponta arról beszélt, hogy az USL akkor jöhet újra létre, ha Antonescu (fotó, jobbra) már nem lesz pártelnök. Ha pedig ismét helyreállna a szövetség, a PNL-t a kormányból való kilépés miatt otthagynak korábbi pártelnök-kormányfő, Călin Popescu-Tăriceanu (fotó, balra) lehetne a közös államfőjelölt. Hozzátette: csakis a liberális párt vezetőin múlik, hogy Antonescu megmarad-e a párt élén, az ő legfőbb célja az USL helyreállítása. Băsescu államfőnek pedig a törvény előtt kell felelnie az általa elkövetett visszaélések miatt, mivel vannak olyan dossziék, amelyek csak arra várnak, hogy az elnök mandátuma decemberben lejárjon – vélekedett Victor Ponta miniszterelnök.

Ponta hozzátette: amennyiben ő lenne az államfő, kegyelemben részesítené az adócsalás miatt szabadságvesztésre ítélt korábbi labdarúgót, Gheorghe Popescut. Gigi Becali esetéről úgy nyilatkozott: a társadalom érdeke inkább az, hogy az okozott kár minél nagyobb mértékben megtérüljön, nem pedig az,

hogy valaki egy amúgy is túlsúlyos börtönben üljön.

Ponta az autonómiáról

A kormánypártok sosem fogják elfogadni az etnikai autonómiát – közölte Victor Ponta, a koalícióban részt vevő RMDSZ jogköveteléseire reagálva.

A szociáldemokrata kormányfő a koalíció több román pártja nevében is arról beszélt, hogy az RMDSZ-szel kötött kormányzati megállapodás nem jelenti azt, hogy elfogadják az etnikai autonómiát.

„Az autonómia a helyi önszerveződés – gazdasági, társadalmi, kulturális, de sosem etnikai – szempontok szerinti fejlődését jelenti. Számunkra

ez a téma le van zárva. Az RMDSZ és a magyar kisebbség minden mozgalma egy olyan autonómiamodell támogat, amely más országokban sem működőképes” – érvelt a román kormányfő. Szerinte a magyar politikusok megnyilatkozásai a választási kampánnyal hozhatók összefüggésbe.

Az Antena 3 hírtelevízió műsorvezetője arról kérdezte Pontát: nem lehetne-e lemondani az RMDSZ kormányzati részvételéről, miután vezetői „ilyen” kijelentéseket tesznek. „Közép és hosszú távon jobb megoldás a magyar kisebbséget, Románia legnépesebb kisebbségét a parlamentben, kormányban, helyhatóságokban a közelünkben tartani, mint a radikalizálódás felé tolni

műzli

Ponta, a koravén

Szociodem források szerint Victor Ponta csak blöffölt abban a Facebook-üzenetben, amelyben meglepettette visszavonulását a politikából. A 41 éves kormányfő, a PSD elnöke, akire hatalmas nyomás nehezedik pártja részéről, hogy induljon a novemberi államfőválasztáson, bejegyzésében felidézte, hogy 13 éve kapta első politikai megbízatását, hazája javát igyekezett szolgálni minden azóta betöltött tisztségben. Ponta bevallotta: számára az idei a legnehezebb esztendő, amely során sok csalódással, rágalommal, visszaéléssel, árulással kellett szembe-sülnie. Azt több ízben jelezte, hogy túl fiatalnak tartja magát az államfői tisztségre.

Úgy látszik, nyugdíjba menni viszont már kellően öregnek érzi magát.

őket, olyan helyzetet teremteni, amely az üldözöttség érzését keltené bennük”.

Amerikai katonák Romániában

Az Amerikai Egyesült Államok 1600 főre bővítené katonai jelenlétét a Fekete-tenger partján lévő Mihail Kogălniceanu légi támaszponton, ehhez kérte Románia hozzájárulását. Az értesülés Traian Băsescu államfőnek a parlamenthez intézett március 27-i leveléből származik, amelyben arról tájékoztatja a törvényhozást, hogy jóváhagyta az amerikai nagykövetségtől kapott kérést. Az elnök levele szerint az Egyesült Államok egy legfeljebb hatszáz fős, gyors reagálású tengerészgyalogos egységet és több katonai légi járművet vezényelne a fekete-tengeri bázisra.

Ezzel a Kogălniceanu támaszponton állomásozó amerikai katonák száma, a nemzetközi biztonsági erő és a Tartós Szabadság (Enduring Freedom) elnevezésű terrorellenes hadművelet Afganisztánból kivont katonáival együtt legfeljebb 1600 főre emelkedik.

Február végén tranzitközpont céljára alkalmas logisztikai bázist avatott fel Romániában az Egyesült Államok, amelynek katonái Románián keresztül vonulnak ki Afganisztánból. Összesen 20-30 ezer amerikai katona fog áthaladni a romániai tranzitközponton, amely a kirgizisztáni Manasz támaszpont helyett látja el ezt a feladatot.

Az Egyesült Államok egy hadihajót is küld a Fekete-tengerre, az amerikai katonai parancsnokok pedig azt fontolgatják, hogyan lehetne megerősíteni az Egyesült Államok katonai jelenlétét a térségben.

Közben az Atlanti Szövetség tagállamainak külügyminiszterei brüsszeli tanácskozásukon úgy döntöttek, a NATO felfüggeszt minden gyakorlati, polgári és katonai együttműködést Oroszországgal. Ezzel párhuzamosan erősítik együttműködésüket Ukrajnával. A NATO a szankciók mellett beküldi saját radargépeit, az E-3A AWACS-eket Ukrajna közelébe, ezek Lengyelország és Románia felett repülve fogják figyelni a térséget.

Pontosít Kárpátalja kormányzója

Kárpátalja kormányzója, Valerij Luncsenko nem ellenzi a kárpátaljai magyarok jogainak bővítését, csupán egyes magyarországi politikai erőket szeparatista felhívásait ítéli el. Luncsenko szerint egy korábbi nyilatkozatát – amely szerint szeparatizmus a 40 magyar

hír + komment

Brenzovics Lászlót választotta elnökévé tisztújító

kögyűlésén a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) Ungváron, miután Kovács Miklós eddigi elnök 18 év után leköszönt tisztségéről és nem jelöltette magát újra a szervezet élére. A 405 küldött közül titkos szavazáson 355-en szavaztak Brenzovicsra, aki eddig a KMKSZ alelnöke volt. A 49 éves politikust nemrég a Kárpátalja megyei tanács első alelnökévé választották. Az új elnöknek nyílt levélben kívánt eredményes munkát és konstruktív együttműködést Gajdos István, az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) elnöke, az ukrán parlament képviselője. A KMKSZ a közelmúltban kiállt riválisa, az UMDSZ mellett, amikor a nacionalista Szabadság (Szvoboda) párt Kárpátalja megyei szervezete a betiltását kérte a főügyesztől.

Ki gondolta volna, hogy az ukrán szélsőjobb fogja erősíteni a magyar-magyar barátságot?

szervezet és három történelmi egyház Beregszászon közzétett, kulturális és regionális önrendelkezés igénylése – az ukrán és a magyarországi média nem megfelelően interpretálta. Kijelentette, ő kizárólag a magyarországi „Jobbik szeparatista, Ukrajna területi integritását sértő felhívásait” ítélte el, de nem ellenezte a kárpátaljai magyarság jogainak bővítését.

Kárpátalja kormányzója hozzátette: Kárpátaljának kiválóak a kapcsolatai Magyarországgal mind gazdasági, mind politikai téren, amit ékesen bizonyítanak az utóbbi hetek magas szintű – külügyminiszeri és külügyi államtitkári – látogatásai. Hangsúlyozta, számára meggyőző erejűek a magyar külügyminisztérium és diplomácia képviselőinek azon

nyilatkozatai, amelyek elítélik az Ukrajna területi egységét veszélyeztető szeparatista megnyilvánulásokat.

Hitelkeret a Világbankól

A Világbank négymilliárd eurós hitelkeretet nyit Bukarest számára a 2014-2017-es időszakban, a pénzzel a romániai reformokat és szerkezetátalakítást támogatják – jelentette be Victor Ponta miniszterelnök, miután Laura Tuck-kal, a Világbank európai és közép-ázsiai ügyekben illetékes alelnökével folytatott megbeszélést Bukarestben.

A nemzetközi pénzügyi igazgatótanácsa május 27-i ülésén hagyja jóvá a Románia és a Világbank közötti új, négyéves

Kétharmados Fidesz, becsúszó LMP?

A korábbi várakozásoknál alacsonyabb volt a részvétel vasárnap, április 6-án a magyarországi parlamenti választáson, a jogosultak 60,7%-a voksolt. Az országos listákra leadott szavazatok a következőképpen oszlottak meg: Fidesz-KDNP 44,7%,

Kormányváltók 25,7%, Jobbik 20,8%, LMP 5,2%. A többi kisebb politikai formáció közül egyik sem érte el az egy százalékot. Lapzártánk idején úgy tűnt, az is előfordulhat, hogy a határon túlról később beérkező levélszavazatok is befolyásolhatják, hogy a Fidesz eléri-e

a kétharmados többséget, illetve ezek a szavazatok a küszöb alá szoríthatják az LMP-t. Várható mandátumok: Fidesz 128, baloldal 38, Jobbik 28, LMP 5.

Egyéni mandátumot a Fidesz mellett csupán néhány fővárosi körzetben szerzett a baloldal.

röviden

■ **Feloldották a vízumkény-szert** a Moldovai Köztársaság állampolgárai számára a schengeni övezetbe – közölte az Európai Bizottság. A vízummentesség azokra az állampolgárookra érvényes, akik biometrikus útlevelel rendelkeznek; ez 39 euróba kerül, és egy hónapon belül bocsátják ki. A vízum feloldására vonatkozó tárgyalások 2010 óta folynak az Európai Unióval. Az intézkedés április 28-tól érvényes.

■ **Számítógépvásárlási támogatást** nyújt tanulóknak és egyetemistáknak az oktatási minisztérium. A támogatás értéke 200 euró, a programra azok az állami vagy akkreditált magánintézményben tanulók jelentkezhetnek, akiknek a családjában az egy főre eső bruttó jövedelem nem haladja meg a 150 lejt. Az igényléseket április 21-ig lehet benyújtani a tanintézmények szakbizottságaihoz. Tavaly több mint 21 ezer fiatal vásárolt számítógépet a program segítségével.

■ **Felső határt kell szabni** annak a bankok által kiszabott díjnak, amelyet a bankkártyás fizetések alkalmával a kereskedőre rónak ki. A Parlament arról döntött, hogy a tranzakciók kezeléséért a bankok által kivetett díj például Visa vagy MasterCard hitelkártyával történő fizetés esetén legfeljebb a tranzakció értékének 0,3 százalékára rúghasson, debitkártyák esetében a tranzakció értékének 0,2 százaléka lehet a díj. Döntöttek az internetes fizetésekre vonatkozó biztonsági előírások frissítéséről is. A vásárló által nem jóváhagyott kifizetéseket a jogtalan kifizetés észlelését követő 24 órán belül vissza kell fizetni, de 50 euróig a kártyatulajdonos állja a veszteséget.

▷ partnerségi stratégiát, amelynek alapján a Világbank évi egymilliárd eurós hitelkeretet biztosít romániai fejlesztési projektekre. A hitelkeret kamata 3,5%, a törlesztés időtartama 18 év.

Bukarest arról állapodott meg a Világbankkal, hogy a pénzt az egészségügyre, az oktatásra és a társadalmi felzárkóztatásra fordítja, s energetikai projekteket is finanszírozhat.

Románia tavaly szeptemberben 4 milliárd euró értékű elővigyázatossági hitelszerződést kötött a Nemzetközi Valutaalappal és az Európai Bizottsággal, ezt a pénzt a kormány csak szükség esetén hívja le. Az államadósság több mint 50 milliárd euró, ami a GDP 40 százalékához közelít. 2009 és 2011 között Románia 19 milliárd eurós hitelt vett fel az IMF-től és az EB-től.

Francia kormányváltás

Manuel Valls (fotó) eddigi belügyminisztert nevezte ki Francois Hollande francia államfő új kormánya élére. A köztársasági elnök személyes vereségeként ismerte el a helyhatósági választások második fordulójának eredményét, amelyet a két éve kormányzó baloldal elvesztett. Jelezte, megértette a franciák „egyértelmű” üzenetét. Egy „szűkebb” kormány megalakítására kérte fel a belügyminisztert, akinek a munkanélküliség csökkentése érdekében az úgynevezett felelősségi paktum végrehajtása és a „társadalmi igazságosság” helyreállítása lesz a feladata. Hollande 2017-ig adócsökkentést tervez.

A helyhatósági választásokon elsősorban a kormánypárti választók maradtak távol, akik a megszorítások helyett valódi baloldali fordulatot remélnek az államfőtől. Erre a kormányátalakítással sem lesz sok esély,

miután Hollande jelezte, ugyan „kész a szükséges engedményeket” megtenni, de az „irányvonalat az elnökválasztási kampányban tett ígéreteinek megfelelően megtartja”.

A kormányban eddig helyet foglaló két Zöld-párti politikus, Pascal Canfin fejlesztési és Cécile Duflot lakhatási miniszter jelezte, nem akarnak Manuel Valls kormányában szerepet vállalni, miután „a miniszterelnök gondolatai nem adnak megfelelő választ a franciák gondjaira”.

A 16 tagúra szűkített új, szocialista kormányba, két új politikus lépett be: Francois Rebsamen, a szenátus szocialista frakcióvezetője és Ségolene Royal, a 2007-es elnökválasztás baloldali vesztese, a jelenlegi államfő korábbi élettársa, akivel négy közös gyermekük is van.

Államtitkári kinevezések

Újabb magyar államtitkárok kinevezését írta alá Victor Ponta miniszterelnök. Pásztor Sándort, a Körös-vidéki vízügyi hatóság ügyvezető igazgatóját vízügyi, erdészeti és halászati államtitkárrá nevezte ki. A közlekedési minisztériumban István Zoltán, az RMDSZ kézdívsárhelyi szervezetének elnöke kapott kinevezést. A pénzügyminisztérium államtitkári tisztségébe György Attilát, a bukaresti Közgazdaságtudományi Egyetem dékán-helyettesét nevezte ki Ponta. A köztisztviselők ügynökségének élére hat év után Birtalan József tért vissza, aki eddig a Hargita megyei

önkormányzatban töltött be alelnöki tisztséget.

A koalíciót vezető Szociáldemokrata Szövetség (USD) pártjaival kötött megállapodás szerint az RMDSZ 14 államtitkári, illetve államtitkári rangú intézményvezetői tisztséget kap a kormányzatban.

Funar se, Vadim se indulhat

Elutasította a központi választási iroda (BEC) a Nagy-Románia Pártnak (PRM) az európai parlamenti választásokra benyújtott jelöltlistáit, miután a párt nevében két külön listát is iktattak. A központi választási iroda több más kisebb párt és független jelölt listáját is elutasította, a jelentősebb parlamenti pártokét, beleértve az RMDSZ-ét, viszont elfogadta.

Marian Muhuleț, a BEC elnöke közölte, a Nagy-Románia Párt egyik listáját sem fogadta el a testület. Az egyiket Gheorghe Funar, Kolozsvár egykori polgármestere nyújtotta be, a másikat Corneliu Vadim Tudor, a PRM volt elnöke és jelenlegi EP-képviselője (fotónkon még együtt). Köztük évek óta jogi vita folyik arról, melyikük képviseli törvényesen a román parlamentből 2008-ban kiesett pártot, amely 2009-ben két EP-képviselői mandátumot szerzett.

Muhuleț szerint a Vadim Tudor által beterjesztett lista nem teljesítette az elfogadáshoz szükséges valamennyi feltételt, Funarnak pedig nincs joga a PRM nevében listát leadni. Szinte valamennyi

felmérés azt mutatta eddig, hogy a PRM átlépné a mandátumszerzéshez szükséges 5 százalékos küszöböt.

MOGYE: távozó magyar vezetők

A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE) magyar oktatói arra készülnek, hogy a magyar tagozat önállósodásának halasztása miatti tiltakozásul kilépnek az egyetem valamennyi vezető testületéből, lemondanak a kinevezett vezetői tisztségekről – közölte a magyar tagozatért felelős rektorhelyettes. Szilágyi Tibor elmondta: a magyar tagozat oktatói és a diákok képviselői tagozati közgyűlésen vitatták meg, milyen választ adnak a magyar tagozat önállósodását egy évvel elodázó szenátusi döntésre.

„A tagozat egységesen felháborítónak tartotta az egyetem vezetésének jogtipró magatartását” – mondta Szilágyi Tibor. Hozzátette, a vezető struktúrákból való teljes kivonulás akkor történik meg, ha nincs előrelépés a magyar főtanszékek megalakítása ügyében.

Borbély László, az RMDSZ politikai alelnöke tájékoztatta arról, hogy marosvásárhelyi látogatásra készül Mihnea Costoiu felsőoktatásért felelős tárca nélküli miniszter. „Teret szeretnénk engedni a miniszternek, hogy megoldja a marosvásárhelyi egyetemen kialakult áldatlan helyzetet” – tette hozzá Szilágyi. Az egyetem szenátusából, kari tanácsaiból vonulnak ki, a rektorhelyettesi és dékánhelyettesi tisztségekből mondanak le a magyar oktatók. A tagozat közgyűlésén egy ellenszavazattal és hat tartózkodással fogadták el a tiltakozásra vonatkozó javaslatot.

A magyar oktatók a belső önszerveződés útján létrehozák a főtanszékeket, amelyek megalakításához az egyetem szenátusa mindaddig nem járult hozzá.

Március 20-i ülésén a MOGYE szenátusa egy évvel elnapolta a döntést a magyar főtanszékek megalakításáról. Ez utóbbi lépés az egyik sarkalatos pontja volt annak a megállapodásnak, amellyel 2012 szeptemberében a Ponta-kormány próbálta feloldani az egyetem román vezetése és magyar tagozata között kialakult konfliktust.

Eltörlik az EU-ban a roaming-díjakat

Az Európai Parlament 534 igen, 25 nem szavazattal megszavazta a roamingdíjak eltörlését. A díjak 2015. december 15-ig történő kivezetése mellett arról is szavaztak, hogy az internetszolgáltatók többé nem blokkolhatnak más, konkurens szolgáltatásokat.

„Az Unió több mint 200 távközlési szolgáltatójára jelenleg más-más szabályozások érvényesek, és a szolgáltatások díja is eltér. Ez egy 510 millió fogyasztóból álló, széttöredezt európai piacot eredményez” – olvasható az Európai Parlament háttéranyagában. Becslések szerint a szétदारbolt piac évi 110 milliárd euró emészt fel. Az Európai Bizottság 2014-es felmérése szerint az európaiak 94 százaléka tiltja le az adatforgalmat külföldi utazáskor, hogy ne kelljen különdíjat fizetnie.

Az EU távközlési szabályozók testülete szerint több internetszolgáltató is blokkolja vagy lassítja a VoIP szolgáltatásokat, mint amilyen a Skype is.

A döntés azt jelenti, hogy jövő év végétől a telefonálás vagy üzenetküldés ugyanannyiba kerül majd bármelyik EU-országban, mint otthon. A roamingdíjak eltörlése után a szolgáltatóknak azt tennie lehetővé a jogszabály, hogy „korlátozott mértékű használati díjat” szabjanak ki, ha valaki „visszaélősszerűen” veszi igénybe a szolgáltatást.

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Folytassa, Viktor!

Politikai értelemben Magyarország egy nagy narancsszínű folt maradt, közepén egy kicsi piros pöttyel. Az április 6-i választás ismét kétharmados többséget biztosított a harmadik mandátumára készülő Orbán Viktornek.

Az az urnazárás pillanataiban, pontosabban óráiban kiderült – hiszen a nyitva tartó körzetek miatt több mint két órán át tétlen várakozásra kényszerült az adatokra váró közvélemény –, hogy elmaradt a kormányváltó hangulat, s a végeredmény ismeretében ezt meg is erősíthetjük, hisz a hatvan százalék körüli részvétel meglepően alacsony, 2002 óta több mint tíz százalékkal csökkent. Érdekes, hogy a gazdag, inkább jobboldalinak tekinthető második kerületben, Budán voksoltak arányában a legtöbben, s jellemzően a szegény vidékeken a legkevesebben. Előzetesen minden szakember azt mondta, a minél alacsonyabb részvétel a Fidesz érdeke, a Kormányváltók csak hetven százalék feletti jelenlét esetén reménykedhettek volna győzelemben. Az eredmények ismeretében azt mondhatjuk, az is kevés lett volna. Apropos, Budapest, meglepő, hogy a fővárosban a Jobbik vette át a harmadik helyet a Lehet Más a Politikától, aminek komoly szerepe lehetett abban, hogy Schiffer András pártja a határára került annak, hogy kiessen a Parlamentből.

A Jobbik szimbolikus budapesti bronzérme aligha ellen-súlyozza azt, hogy a radikális párt egyetlen körzetben sem tudta megszerezni az első helyet, viszont Vona Gáborék országosan 2010-nél jobb eredménye mellett azt is elégedetten nyugtázhatják, hogy több vidéki körzetben immár a Dunántúlon is megelőzték a baloldali összefogás jelöltjét.

Érdekes és elgondolkodtató, hogy a Fidesz a kétharmadot végül nem csak az alacsonyabb részvételnek köszönheti, hanem annak, hogy sem a Jobbik, sem az LMP nem nyert egyéniben. Az egyértelmű, hogy kifizetődő volt összefogniuk a baloldali erőknél, hiszen ellenkező esetben talán egyetlen egyéni mandátumot sem szereztek volna. Kérdés, hogy a májusi EP-választás után, ahol külön indulnak a baloldali pártok, ősszel az önkormányzati választáson újra összeállnak-e, s ha igen, milyen néven, a kormányt vasárnap nem váltók? Mert az újabb kampány gyakorlatilag ismét elkezdődött.

Ami szolgálhat meglepetésekkel, az az, hogy az újrászó fülkeforradalmárok mit kezdenek a bónusz négy esztendővel? Marad-e a rezsiküzdelem, a nyugattól való távolodás a nehezen értelmezhető keleti nyitás erőltetésével? Marad-e az a folyamatos, felfokozott hangulat, ami megosztja a társadalmat, s marad-e a kultúra és a média szinte minden zugára kiterjedő „birtokszerszési” folyamat, maradnak-e a trafikmutyik, a földbérleti visszasságok? A választók többsége a folytatás mellett szavazott, az újabb kétharmados felhatalmazás elvitathatatlan. Hogy egy korszak újabb vagy utolsó ciklusa ez, nem tudhatjuk. Az viszont biztos, 2010-hez hasonlóan újra egy kézben összpontosulhat a hatalom s az ezzel járó felelősség. Lássuk, képes-e jobban élni vele? Lehet-e jobban élni általa?

„A sajátos érdek képviselhető”

Az RMDSZ EP-listájának harmadik helyén szerepel VINCZE LORÁNT rádiós, aki a tavaly a Minority SafePack néven ismert kisebbségvédelmi tervezetén dolgozott. A politika felé kacsingató médiaszakemberrel nagyváradi kampányútja alkalmából SZÜCS LÁSZLÓ beszélgetett.

Csapatjáték vagy egyéni sportág az EP-képviselői kampány? Elsőbbséget élvez a közös üzenet megfogalmazása, avagy a cél a saját témák célba juttatása. Kell-e alkalmazkodni közös stratégiához?

Igazából egymás mellett működnek ezek a dolgok, mert az európai parlamenti választás egy országos kampány, a választókerület nem egy szűken vett régió, hanem egész Románia. Az RMDSZ egy központi kampányt dolgozott ki, amelynek megvannak a közös üzenetei. Ezt aztán minden jelölt finomítja az általa választott területek mentén, a személyiségéhez jobban illő elemeket hangsúlyozva. Én a magam részéről a kisebbségvédelemmel foglalkozom. Az RMDSZ-nek azt a célját jelenítem meg, hogy legyen egy európai kisebbségi keretszabályozás, számos jel utal arra, hogy egy következő európai parlamenti Európai Bizottság idején közelebb kerülhet az elfogadáshoz. Emellett magam is választottam olyan területet az európai szakpolitikákból, amit érdemes volna hasznosítani Romániában. Ilyen a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés, illetve a turizmus. Az agrárium a romániai magyar közösség jó részének a megélhetését jelenti, tehát van értelme ezzel behatóbban foglalkozni Brüsszelben. Persze az elsőrendű a közösségi érdekképviselés, hisz amikor az embereket megkérdezzük, hogy az RMDSZ mivel foglalkozzon, elsősorban azt várják el, hogy a közösség érdekeit képviselje, a kisebbségi léthelyzetet javítsa.

Te rádiós voltál, az írott sajtóban is dolgoztál, ez nyilván segíti a médiához való affinitásodat, ami az RMDSZ esetében nem kis szó, lévén a

Vincze Loránt: a kihívás az, hogy ismertté tegyem magam

FOTÓK: BÉRES ATTILA

Mivel az EB azzal utasított el bennünket, hogy a kisebbségvédelem nem uniós kompetencia, most nyíltan lehet vállalni, hogy igenis épüljön be az európai szerződésekbe a kisebbségvédelem

Szövetség kommunikációja legendásan egyenetlen.

Én ezt a helyzetemet egyszerre látom előnyként és hátrányként. Előny, hogy az üzeneteket meg tudom úgy fogalmazni, hogy elképzelem, mi jelenik meg ebből a sajtóban. Mi az, amit az újságíró ki fog emelni. Azt is tudom többé-kevésbé, hogy hol kell megállni. Hogyan nem szabad túl hosszan beszélni érdektelen dolgokról. Hátrány, hogy bármennyire is törekszik az ember, nem tudja kívülről figyelni magát. Még a volt újságíró sem tud mindig úgy megszólalni, hogy teljesen ellenőrzi magát. Ezért jó, ha vannak mellette olyan emberek, akik az ilyenkor fontos kontrollt biztosítják.

Érdekes ez a választás ateikéntben is, hogy a lista harmadik helyezettjeként talán te vagy a leginkább érdekelt abban, hogy erős kampánymunkát fejtsetek ki. Aki a lista élén áll, arra mondhatjuk, a helyzete könnyebb. Ilyen értelemben kell külön pályát futnod ahhoz, hogy eredményes legyen a választás? Vagy érvényesül egyféle szolidaritás a jelöltek között?

Ez egy csapatmunka, erős csapat van ebben az ötös mezőnyben, ezen belül nem volt olyan feladatleosztás, hogy aki elől van, az nyugodtan üldögéljen, aki meg hátrébb, az igye-

Névjegy

Vincze Loránt (Marosvásárhely, 1977) rádiós szerkesztő, menedzser, az RMDSZ külügyi titkára, a FUEN alelnöke. Szülővárosában érettségizett, a Bukaresti Egyetemen diplomázott közigazgatás és elektronikus kormányzás szakon (2006). 2000-től a Román Rádió magyar adásának főmunkatársa, 2005-től a Scripta Kiadó munkatársa, 2007-09 között vezérigazgatója. *Magyar Bukarest* címmel az idén jelent meg válogatás rádiós interjúból.

kezzen. A cél, hogy megőrizzük az érdekképviselést, ehhez az öt százalék a minimum. De mi abban bízunk, hogy három EP-képviselőnk lesz. Az én szempontomból az a kihívás, hogy megismertessem magam. Dolgoztam ugyan külpolitikában, kisebbségvédelemben, de ez nem az a terület, ami látványos, ami által tömegek ismernének. A kihívás az, hogy ismertté tegyem magam például az önkormányzatok körében, míg a jelenlegi képviselők ismertebbek.

Fontos lesz május 25-én, hogy milyen arányban mennek el szavazni a romániai magyarok. Hogyan lehet megbirkózni azzal, hogy sokakban okkal, ok nélkül komoly székszejs van Brüsszellel, az európai intézményekkel szemben?

Van egy hárompillérű érdekképviselése az RMDSZ-nek, az önkormányzatok, a bukaresti törvényhozás és az Európai Parlament. Ha ezt háromlábú székként képzeljük el, amennyiben ennek bármelyik eleme kiesik, a konstrukció összedől. Ha az EP-ben nem vagyunk ott, az egyik pillérrel lemondunk, valamennyire beszorulunk a háttérbe. Közben otthon is gyengülünk, ha azt a képet mutatjuk akár a román politikum felé, akár Európa irányába, hogy elvesztettük azt a biztonságos bázist, a lakosság 6,5 százalékát. Európa

szempontjából is rossz üzenet lenne, mert azt jelentené, az Unió egy országon belüli legnagyobb lélekszámú kisebbsége nem küld senkit Brüsszelbe. A kisebbségvédelem az egyik legerősebb szereplő nélkül marad.

Ugyan nem lehet kampányt építeni rá, de tény, az euroszeptikus pártok, a szélsőjobb tömörülések is igyekeznek jelen lenni Brüsszelben. Tehát lehet érv, hogy akkor is ott kell lenni, ha nem feltétlenül értünk mindennel egyet?

A paradoxona ennek a válasznak, hogy miközben pozitív üzenetekkel igyekszünk mozgósítani az embereket, mások azzal mobilizálják: menjetek el szavazni, hogy minél több embert küldhessünk Brüsszelbe, s ott vidáman bomlasztassuk az egész rendszert. Várhatóan a korábbiaknál több szélsőséges politikus kerül be az EP-be, de ezek többnyire más célokat fogalmaznak meg. Vagy az Unió intézményeit szeretnék lebontani, vagy az euró, mint pénznem ellen harcolnak. Vannak alakulatok, amelyek a bevándorlókat szeretnék az Unión kívül látni, mások függetleníteni a tagállamukat az Uniótól. Ezek nem tudnak közös platformban megállapodni, s egy nagy képviselőcsoportot alkotni, amely szembeszállhatna a jobboldallal, illetve a baloldali frakcióval. Tény, hogy többen kerülnek be, s gyengülni fognak a szocialisták és a néppártiak. Utóbbi kettő közötti vetélkedés akár néhány mandátumon is múlhat, esetleg azon a két-három emberen, akiket a romániai magyarság küld Brüsszelbe.

Az RMDSZ eredményét mennyiben veszélyezteti, hogy elutasították a kisebbségvédelmi polgári kezdeményezést, a Minority SafePack-et?

Az európai kisebbségek nem adták fel, az a szolidaritás, ami az RMDSZ javaslatára a FUEN védőernyője alatt létrejött, nem mondott le a céljáról az Európai Bizottság elutasítása nyomán. Sőt, mivel az EB azzal utasított el bennünket, hogy a kisebbségvédelem nem uniós kompetencia, most nyíltan lehet vállalni,

Amíg nem mentünk el minden ülésre, nem próbáltunk mindenkit meggyőzni arról, hogy amiről beszélünk, az fontos, akkor még nem tettünk eleget

célul tűzni ki, hogy igenis legyen uniós kompetencia, épüljön be az európai szerződésekbe a kisebbségvédelem. Alkossanak erre keretszabályozást. Ez egy jó motiváló tényező.

Tehát az elutasítás egy fontosabb változás közvetett előidézője lehet?

Ez is benne van. A kezdeményező bizottság tagjai megállapodtak, hogy a FUEN májusi kongresszusán kiáltványt fogadnak el, ez tartalmazni fogja a következő mandátumra szóló célkitűzéseket, amelyeket elvárunk, hogy a többséghez tartozó képviselők is támogassanak. Ehhez fontos minél több, valamely kisebbséghez tartozó képviselőt küldeni a parlamentbe, akik olyan lobbihangulatot tudnak teremteni, ami ezt a kérdést közelebb viszi az elfogadtatáshoz.

Az utóbbi években volt alkalmad közlőrl is megismerni a brüsszeli politikai viszonyokat. Mi az, ami a kritikákból igaz, mi az, amiken változtatni kellene?

Vannak dolgok, amiken gyorsan változtatni kellene. Ez egy túlbürokratizált rendszer, ami leginkább abból a kényszerűségből fakad, hogy nem egy klasszikus értelemben vett kormány, s nem kormányintézmények ezek, amelyeknek elsőrendű érdekük az lenne, hogy minél hatékonyabban működjenek. S ne a bürokrácia útvesztőjében tévedjenek el a különböző jó ötletek és programok. Egy másik dolog, hogy esztelen költsékezés folyik azáltal, hogy az Európai Parlament székhelye Strasbourgban van, a plenáris üléseket kötelező módon ott kell tartani tizenkettőt évente. Több száz millió euróba kerül az adófizetőknek

a folyamatos hurcolkodás Brüsszel és Strasbourg között, illetve a párhuzamos intézményrendszer. Ezt a képviselők többsége is fölösleges luxusnak tartja, csak hogy az európai szerződések ilyen területen is olyan megkötéseket tartalmaznak, amikhez tartaniuk kell magukat. Annak idején államközi megállapodás volt, s Franciaország ragaszkodott ehhez a kettősséghez.

Tehát jócskán van, min változtatni, de alapjában ez egy olyan rendszer, ami működik, s a tapasztalatom az: nem mondhatjuk, hogy bármilyen kérdésről ne akarna beszélni az Unió, ne lehetne eredményeket elérni. Amíg nem mentünk el minden ülésre, nem próbáltunk mindenkit meggyőzni arról, hogy amiről beszélünk, az fontos, akkor még nem tettünk eleget. Az Európai Néppárttól is sokáig azt tartottuk, a kisebbségi kérdésekkel nem akar foglalkozni, de a legutóbbi három kongresszusán, nemrég Dublinban is nyíltan vállalta választási programjában is, hogy akar foglalkozni a kisebbségvédelemmel, számára is cél a keretszabályozás megteremtése. Ehhez is az kellett, hogy ott voltunk, jelen voltunk, s végül meggyőztük a kritikus többséget.

Szó volt intézményekről, testületekről, pártokról. Milyen politikai mozgástere van egy EP-képviselőnek a sok száz mellett?

Ketten-hárman a sok száz között nem tudhatunk látványos eredményt elérni. De sok bizottsági ülés van, a jelentések vitájában részt vehetnek a képviselők, módosításokat fogalmazhatnak meg. A sajátos érdek képviselhető, emellett én az informális térnek látom óriási jelentőségét. Egymással beszélgetve sokat lehet elérni, egyáltalán tudatosítani, hogy van itt egy erdélyi magyarság a maga sajátos problémáival. Továbbá egy EP-képviselő kapcsolatokat alakíthat ki az európai biztosokkal, vezető tisztségviselőkkel, ami szintén közelebb hozza a problémáink megismertetését és céljaink megvalósítását. Az európai politika Brüsszelben alakul, ott kell lenni, ahol ezek a dolgok történnek, különben mindenből kimaradunk.

Az Unió egy működő rendszer, de van mit rajta változtatni

Magyar rezsiharc: másolandó vagy felejtendő?

A Fidesz-kormány az elmúlt évben háromszor is csökkentette a gáz, az áram, a távhő árát, miközben Romániában az energiaárak folyamatosan nőnek. CSEKE PÉTER TAMÁS annak járt utána, hogy kell-e irigyelnünk a budapesti rezsiharcot?

Az elmúlt másfél évben nem akadt olyan nap, amikor valamelyik magyarországi kormánypárti politikus szájából el ne hangzott volna a bűvös szó: „rezsicsökkentés”. Az intézkedést már 2012-ben zászlajára tűzte a Fidesz-kormány, 2014-ben az országgyűlési választási kampány központi elemévé vált, s nagy szerepe volt Orbán Viktorék újabb magabiztos győzelmében. Lényege a gáz, az áram és a távhő lakossági árának csökkentése, eszköze pedig az, hogy Magyarországon központilag az állam határozza meg a lakossági díjakat, a cégeknek és az intézményi nagyfogyasztóknak van csak lehetőségük a szabadpiacon beszerezni a gázt, áramot (*lásd keretes írásunkat*). Legfontosabb következménye lehet az energiapiaci szereplők távozása Magyarországról, ami a Fidesz-kormány bevallott célja is. Orbánék már korábban bejelentették, hogy non-profit közmű-

Eddig három lépcsőben csökkentette az Orbán-kabinet a rezsiköltségeket

szektorban gondolkodnak, Lázár János miniszterelnökséget vezető államtitkár pedig egy interjúban már arról beszélt, hogy az energiapiacra az állam egyeduralmára törekednek. Ennek jegyében vásárolt mandátuma első éveiben a kormány gáztárolókat, Mol-részvényeket, gázkereskedő céget, és ennek jegyében zajlottak le a rezsicsökkentések is. Az Európai Bizottságban morogva, Romániában

pedig – a lakosság szintjén – irigykedve szemlélnek ezt a folyamatot „rezsiharcot”. Az irigykedés jogos: miközben Magyarországon csökken, Romániában évről évre nő az energia ára.

Lakatos: még visszaüthet Lakatos Péter azok közé tartozik, akik szerint nem kellene irigykednünk. A számvevőszéki tanácsos ugyanis úgy véli: a Fidesz-kormány intézkedései hosszú távon fenntarthatatlanok, és egy idő után visszaütnék. Az *Erdélyi Riportnak* elmondta, politikai értelemben a világon a rezsicsökkentésnek három válfaja is van. Az egyik a „kapitalista”, ahol a szabadpiaci versenynek köszönhetően mérséklődnek az energiaárak. A másik a „szocialista” rezsicsökkentés, amely az energiaárak hatósági szabályozását jelenti. A harmadik a vegyes megoldás, ám Magyarország a „szocialista” irány felé mozdult el. „Gazdaságilag azonban csak kétfajta rezsicsökkentés létezik: fenntartható és ideiglenes, rövidtávon alkalmazható csökkentés” – szögezte le.

Lakatos emlékeztetett arra, hogy eddig a Fidesz-kormány elsősorban a

Magyar rezsicsökkentés három hullámban

Magyarországon az elmúlt másfél évben három lépcsőben hajtottak végre rezsicsökkentést, az országgyűlés által elfogadott törvényekkel. Előbb 2013. január 1-jétől tíz százalékkal csökkent a lakossági gáz és villamos energia ára. Ugyanabban az évben november 1-jétől újabb 11,1 százalékkal csökkent a lakossági gáz, az áram, a távhő, vízközmű és a PB-gáz ára. A második rezsicsökkentéssel a gáz, az áram és a távhő ára 2012. decemberhez képest összesen 20 százalékkal mérséklődött. Idén a parlament megszavazta a rezsicsökkentés folytatását. Az elfogadott jogszabály szerint áprilistól a gáz ára 6 és fél, az áramé szeptembertől 6, a távhő ára pedig októbertől 3,3 százalékkal csökken. Ezeken kívül se száma nem volt az „apróbb” rezsicsökkentéseknek. Tavaly júliustól 10 százalékkal csökkent a társasházakban vagy lakásszövetkezetekben élő ingatlantulajdonosok szemétszállítási díja. Budapesten július 1-jétől 44 százalékkal csökken a kéményseprés díja. Idén február 1-től havi kétszer lehet majd ingyenesen készpénzt felvenni, összesen 150 ezer forintot, ez a törvény a pénzügyi rezsicsökkentés első lépése. A Fidesz kommunikációja szerint csupán a tavalyi rezsicsökkentésekkel évi százezer forintot takarított meg egy átlagos magyar háztartás. Azt már most bejelentette a kormány, hogy 2015-ben újabb gázárscsökkentésre készül.

Román benzináremelés: „rezsicsökkentés” a fuvarozóknak

A romániaiakat nem elsősorban a lakossági gázár áprilisi 2 százalékos drágulása borította ki, hanem az, hogy április elsejétől emelték az üzemanyag jövedéki adóját literenként hét eurócenttel. Az intézkedés a fuvarozókat érintette a legérzékenyebben, akik útelzárással fenyegetőztek. Ezért a kormány sürgősségi rendeletet fogadott el, amelynek értelmében literenként négy eurócentet visszaad a szállítóknak a gázolajjal való tankolás után, ha ezt számlával tudják bizonyítani. A Ponta-kabinet a jogszabályt a szállítók versenyképességének megőrzésével indokolta. A miniszterelnök szerint a mezőgazdaságban gázolajat használó gazdákat nem érinti kedvezőtlenül a drágítás, mert a mezőgazdasági tárca már meghozta azokat az intézkedéseket, amelyekkel kompenzálja állami támogatások révén a gazdák április 1-jétől megemelkedett üzemanyagköltségeit. A sürgősségi rendelet alkalmazásához szükséges eljárást a pénzügyminisztériumnak és az adóhatóságnak kell kidolgoznia. Victor Ponta felszólította a két intézményt, hogy átlátható és egyértelmű legyen az eljárás, aminek alapján visszaigényelhető a literenkénti négy eurócent.

mondják, a szolgáltatást vegye vissza az állam. És mivel az Európai Unióban vagyunk, az államnak nincs más útja: árajánlatot kell tennie az átvételre. A magyar államnak még annyira sem lesz pénze fejlesztése. Ezért mondom, hogy ez mesterséges intézkedés. Hosszú távon nem tartható. A magyar állam egyik zsebéből a másikba teszi be a pénzt, de ettől nem lesz több” – magyarázta a szakember, aki szerint a nagy szolgáltatók eddig a magyarországi választások kimenetelére is vártak. Egyelőre azért sem áll szándékukban távozni, mert befektetéseiknek csak kis része térült meg. „Legfennebb addig várnak, ameddig el nem öregednek a vezetékek, amelyeket többé nem hajlandók lecserélni. Vagyis még három-négy évig” – jósolta Lakatos.

A számvevőszéki tanácsos szerint Romániában is lehetséges a rezsicsökkentés, legalábbis a gázárak esetében, de a magyarországinál „természetesebb úton”. Az országban ugyanis az utóbbi időben jelentősen visszaesett a gázfogyasztás, és csökkent az import gáz aránya a hazai fogyasztásban. Így 2013 áprilisához képest, amikor 4,6 százalék volt a lakossági importgáz-fogyasztás, idén áprilisra ez 2 százalékra csökkent. Az ipar által felhasznált importgáz aránya ugyanebben az időszakban 22,5 százalékról 16,5 százalékra csökkent. Szerinte ez a tendencia folytatódni fog, és árcsökkentéshez vezet. „Ha megvalósul az a szándék, hogy növeljék a hazai gázkitermelést, akkor a tavalyi szinten lehet tartani az elraktározott gázmennyiséget. Kis mértékben nő ugyan a hazai kitermelésű (Romgaz, Petrom, Ambroco) gáz ára, mert ezek esetében van egy nemzetközileg egyeztetett árnövekedés, amit Romániának is be kell tartania. Csökkeni fog viszont a gázimport, és ennek nagyobb hatása van az árra. Ugyanakkor a kormánynak szándékában áll csökkenteni az elosztó-szolgáltatók tarifáját is” – magyarázta.

Rezsicsökkentés: csak a „nagyoknak” Romániában egyelőre azonban ahelyett, hogy csökkenne, április elsejétől nő a lakossági gáz ára két százalékkal, mert a magyar kormánnyal ellentétben a román

gáz, az áram és a távhő árára vonatkozóan vezetett be rezsicsökkentést, és ezt könnyű volt végrehajtani, mert ezek hatósági, azaz az állam által szabályozott árak. „Így mondhatja azt, hogy eszi, nem eszi az energiacég, mást nem kap” – magyarázta. Ám az intézkedés első negatív következményei már jelentkeztek. Az energiaár-csökkenéssel egy időben ugyanis mérséklődtek az állam áfa- és adóbevételei, amit a kormánynak valamivel pótolni kellett, ezért tavaly bevezetettek egy közműadót is. E szerint a közszolgáltatást (vízellátás, szennyvíz- és csapadékelvezetés, hő- és villamosenergia-ellátás, hírközlés) végző cégek bizonyos illetéket fizetnek a közterületeken áthaladó vezetékeik után. Ez az illeték egyébként hasonlít a Romániában idéntől bevezetett „oszlopadóhoz”.

„Csakhogy a kommunális szolgáltatások esetében problémát jelent,

**„Gazdasági-
lag kétfajta
rezsicsökkentés
létezik: fenn-
tartható és
ideiglenes,
rövid távon
alkalmazható
csökkentés” (Lakatos
Péter)**

A rezsiharc a
kampány egyik fő
témája volt

hogy ezek nagy része önkormányzati tulajdonban van, az önkormányzatokat pedig éppen a fogyasztók tartják el. Így én nem irigylem azt a magyarországi polgármestert, aki a következő év költségvetésének tárgyalásakor azt fogja mondani: ki kell pótolnunk a vízmű működési költségeit a település büdzséjéből, mert veszteséges” – mondta Lakatos. Példaként említi a pécsi vízmű esetét, amelynek francia tulajdonosa megelégedte az adóterheket, és visszaadta az államnak a szolgáltatást. „Az önkormányzati szolgáltatók ugyanezt már nem tehetik meg” – tette hozzá.

A rezsicsökkentés másik negatív következménye, hogy a nagy magyarországi energiaszolgáltatók nem tudnak fejlesztéseket végrehajtani: beruházás- és létszámcsökkenésbe kezdenek. „Szép lassan mindent csökkentenek, egészen addig, amíg a kés eléri a csontig. Ekkor azt

▷ kormány hitelmegállapodást kötött a Nemzetközi Valutaalappal (IMF). Ezt a drágulást továbbiak követik júliusban és novemberben. Románia ugyanis az IMF-szerződésében vállalta, hogy fokozatosan liberalizálja az energiaárakat: az ipari fogyasztóknál 2014 végéig, a háztartási fogyasztók esetében 2017 végéig kell kivezetnie a hatósági árszabályozást. A most még szabályozott lakossági gázár így öt év alatt több mint duplájára nő. Bukarest ugyanis vállalta, hogy a fogyasztás háromnegyedét fedező hazai termelésű gáz jelenleg még szabályozott (230 dolláros) árát az importgáz (400 dollár körüli) áráig emeli és lehetővé teszi, hogy a román piacra a külföldi energiacégek is belépjenek.

„Jelenleg az importgáz aránya mindössze 8 százalék, és folyamatosan csökken” (Borbély Károly)

Bár a gázár-liberalizáció menetrendje április elsején újabb öt százalékos emelést írt volna elő a nagy ipari fogyasztók számára Romániában, egyelőre marad a jelenlegi ár. Az iparvállalatok azzal fenyegetőztek, hogy félmillió dolgozót bocsátanak el, ha versenyképességüket tovább rontja az energia újabb drágítása. Így végül a tömeges elbocsátásoktól való félelmében a kormány március végén az ipari fogyasztókat támogató intézkedéscsomagot fogadott el.

Borbély: az áram ára máris csökkenni fog Borbély Károly frissen kinevezett RMDSZ-es energetikai államtitkár szerint idehaza már csak azért sem lehetséges a magyarországihoz hasonló rezsicsökkentés a gázár

esetében, mert nem közvetlen módon vásárolja a lakosság a gázt a termelőktől, hanem elosztóktól. Felidézte, hogy ezt a disztribúciós hálózatot a kétezres évek elején privatizálták. Annak idején nyolc nagy gázelosztó vállalat volt az országban, ezeket sorra felvásárolták a nagy energiacégek, mint a Gdf Suez, az E.ON, az Enel. „Ezeknek az árpolitikájába az állam nem szólhat bele” – mondta az *Erdélyi Riportnak* az államtitkár. Megjegyezte, a nagy gázelosztókat amúgy Magyarországon is privatizálták a kilencvenes évek elején, ám az állam visszavásárolta. Mindazonáltal Borbély szerint az áramszolgáltatás területén egy fajta rezsicsökkentést végre lehet hajtani Romániában is. „A kormány már leállította a zöldigazolványos szubvenciók rendszert, ezért a villanyszámlában hamarosan 30-40 százalékkal csökkennie kell a zöldenergiára fordított összegnek” – magyarázta az államtitkár.

Borbély Károly ugyanakkor egyetért Lakatos Péterrel abban, hogy a jövőben elképzelhető gázár-csökkenés is „természetes” úton, mert Romániában jelenleg csökken a gáz- és a villanyáram-fogyasztás egyaránt. „Hét-nyolc százalékkal kevesebb energiát használna a román gazdaság. Emellett a télen felhasznált importgáz aránya leg több 18 százalék volt. Jelenleg az importgáz aránya mindössze 8 százalék, és folyamatosan csökken” – mondta a tisztségviselő.

Brüsszel kötelezettségszegési eljárással fenyeget

Az Európai Bizottság szeretné elérni, hogy idővel minden tagállam vállalja, hogy fokozatosan kivezeti a kiskereskedelmi energiaárak központi szabályozását – számolt be korábban a magyar sajtó. Günther Oettinger energiaügyi biztos még tavaly minden olyan tagállamnak levelet írt, amely központilag határozza meg az áram vagy a földgáz árát. Levelében Oettinger minden tagállam figyelmét felhívja, hogy Brüsszel szerint a hatóságilag megszabott ár „nem a megfelelő üzenetet hordozza” a szükséges beruházások megvalósulásához. Hosszú távon ezt az árat valaki kénytelen lesz megfizetni, ha nem a fogyasztók, akkor az adófizetők – érvel a szabadpiaci ár érvényesítése mellett a bizottság, amely szerint a szolgáltatók közötti verseny megfelelő szinten stabilizálja az árakat, így hosszabb távon a fogyasztó is jobban járna. A központi árszabályozás helyett Brüsszel megfélelőbbnek tartja a szabadpiaci ár mellett a sérülékenynek tekintett fogyasztók célzott támogatását. Egy szakmai konferencián az egységes energiapiacért felelős Klaus-Dieter Borchardt arról beszélt, hogy a brüsszeli testület indokolt esetben akár kötelezettségszegési eljárást is indít, és az Európai Bíróságig is hajlandó elvinni az ügyet, hogy kikényszerítse a központi árszabályozás fokozatos felszámolását.

Sorskép, szabvány nélkül

Ha eddigi könyvei ismeretében, mintegy beavatatlan kívülállóként olvasnám végig Varga Gábor Vallomásait, tárgyilagos szemlélőként állapíthatnám meg, az író legjobb művét tartom a kezemben. De nem tehetem, hisz kortársként, bajtársként a személyes, mi több: a közösségi érintettség okán teljesíthetetlen elvárás szenvtelen objektivitással pergetni a Confessionis lapjait.

Ez a könyv több is, más is, mint egy szerzői műhely másfél évtized alatt papírra vetett termékeinek kötetbe kalangyázott halmaza. Alkalmi beszédek, interjúk, kisesszék, tanulmányok, vitairatok, útirajzok, lírai vallomások, naplótöredékek. A szövegekből kirajzolódó emberi sors, kor- és kórrajz, az opusok műfaji változatossága ellenére akár regénynek is tekinthető. „Hőse” egy nagyváradi értelmiségi, előéletében kutatóvegyész, író, a város 1989 előtti kulturális életének meghatározó alakja, aki a rendszerváltás első napjaitól egyik kezdeményezője a romániai magyarság önszerveződésének. Ahogy önmagát besorolja: „az RMDSZ mezei hadnagya”-ként, nyolc éven át Bihar megyei elnökeként tevékenykedett. Szellemi képességei, munkabírása, gerinccsége valósággal predesztinálták arra, hogy az RMDSZ kormányra kerülése után országos feladatkört bízzanak rá. Bár nem pályázott, kinevezték Románia Állami Találmányi- és Védjegyhivatala államtitkári rangú vezérigazgatójának.

Ezzel a momentummal kezdődik a „regény”: hősünket, itt hagyva családját, baráti körét, szeretett Váradját, Bukarestbe szólítja a köteleesség. Egy olyan intézmény élére, ahol a több mint háromszáz szakembert foglalkoztató Hivatal egyetlen „magyarjaként” kell naponta helytállnia. S hogy a lázas tanulás időszakát követően milyen mértékben volt sikertörténet ez a karrier, mi sem bizonyítja beszéde-sebben, minthogy az OSIM volt az első olyan csúcsintézmény, amely Románia integrálódása előtt teljesí-

A könyvet április 8-án mutatták be a Lorántffy Központban Nagyváradon

tette az Európai Unióhoz való csatlakozás feltételeit.

A szellemi tulajdon, sok ezer szabadalom, védjegy regisztrálásának napi robotja mellett az intézmény feladata volt a jogharmonizáció, az intézmény országos hálózatának és nemzetközi kapcsolatainak a kiépítése. Utóbbi feladatkör gyakori utazási kötelezettségekkel járt, és Varga Gábor nem lett volna Varga Gábor, ha Genftől Szingapurig, New Yorktól Oslóig nem járt volna nyitott szemmel. Akár szállodai szobájában, akár repülőgépen ülve, előjött belőle a szépíró, sebtiben feljegyzett benyomásait, élményeit színes útirajzokká kerekítette. Közben lépten-nyomon hazagondolt, nyomom követte a hazai eseményeket.

Bár számos sikert ért el, magas állami kitüntetésekben részesült, szembesülnie kellett a számára idegen mentalitással, az intrikákkal, a balkáni felületességgel. A hazai politika színváltásai gyakran állították erkölcsi dilemma elé: meddig lehet vállalni, hogy része maradjon a hatalmi gépezetnek, mikor kell nemet mondania? És vallomása szerint elkövette azt a megengedhetetlen könnyelműséget, hogy érzelmileg is elkötelezte magát az általa vezetett emberek iránt. Mindez nem maradt nyom nélkül, egy kormányváltás után több mint kétszáz munkatársa írta alá azt a petíciót,

amelyben kérték, hogy maradjon az intézmény vezetője.

A 2009-es váltáskor, amikor az RMDSZ kiszorult a kormányzatból, Varga Gábornak is mennie kellett. Ez lett volna a kisebbik baj, de utódja nemtelen támadást kezdeményezett ellene és közvetlen munkatársai ellen. „Egy össztársadalmi méretű alpári színjáték szenvedő alanya vagy, egy bármikor feláldozható, ledönthető bábfigura, akinek a sorsát a nagybetűs ÉRDEK oltárán döntenek el általad ismert vagy kevésbé ismert fontos emberek – panasolja. Idestova két hete senki nem mer benytetni hozzád, senki nem akarja magát kompromittáltatni egy olyan személlyel, akit a magas vezetőség az ügyészség kezére adott.”

Életének „regénye” drámai fordulatot vett. Bár visszahelyezik tisztességébe, az Országos Antikorrupciós Főosztály előzetes kihallgatás nélkül vád alá helyezi, „közérdek elleni saját vagy más személy érdekében folytatott többrendbeli hatalmi visszaélés” miatt. 2012 őszén a fellebbviteli törvényszék bírója elfogadta a vádiratot, és fittyet hányva minden igazoló iratra és a bíró-elődei által elrendelt szakvizsgálat következtetéseire, (ha felfüggesztve is) másfél évi börtönrre, valamint csaknem százezer eurós kár visszafizetésére kötelezte.

„Tönkretettek! – írta utolsó, 2013. július 9-én kelt bukaresti feljegyzésében. – A szó legkegyetlenebb, legtragikusabb értelmében. Erkölcsileg is, anyagilag is. Egy szüntelen maga alá vazelő, egyre rosszabbul látó, imbolyogva járó emberi roncs lettem, aki azon túl, hogy rövid időn belül búcsút mondhat a munkahelyének, csekély százezer eurót kell sürgősen befizetnie a szegény megkárosított OSIM számlájára, ha nem akarja, hogy a közeljövőben elárverezzék a feje felől a szüleitől örökölt otthonát. A kérdés az, hogy honnan és miből? S legfőképpen: Miért? Miért? Miért?”

SZILÁGYI ALADÁR

(Varga Gábor: *Confessionis, Riport kiadó, Nagyvárad, 312 oldal*)

MARKÓ BÉLA

Rendszerváltók melankóliája

Mi tagadás, meggyötört Lengyel László „fejlődés-regényként” is olvasható könyve, amely a rendszerváltásba torkolló nyolcvanas éveket világítja át elsősorban, de egyúttal az előzményekre és a következményekre is bőven kitér. (*A szabadság melankóliája*. Kossuth Kiadó, 2014.) Nem imponáló jegyzetanyaga, nem rendkívüli dokumentáltsága miatt kínlódtam meg vele, hiszen nagy elégtételelemre, a közgazdasági szakirodalmat kivéve, természetesen ugyanabból a virtuális könyvtárból idéz egy-egy fontos szerzőt, ahová én is jártam valaha. Viszont rég zúdult rám egyszerre ennyi kérdés, ennyi dilemma és ennyi érzélem is ugyanakkor. Rég éreztem úgy egy ilyen kor- és körtörténet olvastán, hogy újabb meg újabb hasonló könyvek megírását kéri számon mindannyiunktól, tőlem is tulajdonképpen: „Kérdezem magamtól: ilyen-e a történelem mértéke magyarként Kolozsváron és Kisbaconban, Kassán és Párkányban, Szabadkán és Abdán? Mi történt volna velem, ha anyám nem jön ki 1947-ben Pestre apámhoz?” (11. l.) Igen, mi történt volna velünk, ha nincsen Trianon, ha nincsen gazdasági válság a húszas években, ha nincsenek bécsi döntések, ha nincsen második világháború, ha nincsen fasizmus, ha nincsen kommunizmus, ha nálunk Romániában nincsen Ceaușescu-diktatúra? Legalább a saját kérdéseinket meg kellene végre fogalmaznunk: „És vajon hogyan hangzik az erdélyi román, magyar, szász, zsidó nemzetiség, az erdélyi magyar önazonosság története 1955-től napjainkig?” (12. l.)

De miért gyötörne ez éppen engem? Engem is? Hát mert kétségtelenül egy nemzedék felkészülésének, helykeresésének, helytállásának, kivételes felemelkedésének, majd mostanában körvonalazódó „bukásának” a krónikája ez. Az én nemzedékemről van szó. Majdnem egyidősek vagyunk Lengyel Lászlóval, ő egy szűk esztendővel öregebb, mint én.

●
Mi történt volna velünk, ha nincsen Trianon, ha nincsen gazdasági válság a húszas években, ha nincsenek bécsi döntések, ha nincsen második világháború, ha nincsen fasizmus, ha nincsen kommunizmus, ha nálunk Romániában nincsen Ceaușescu-diktatúra?

Az ötvenes évek elején születettek generációja ez, akik már szinte felnőtt fejjel, a kamaszkorból kilépve néztünk körül 1968-ban. Akkor már megtapasztaltuk a nyitás lehetőségét legalább az irodalomban, zenében, a beat-korszak, a „flower power” még Románián is végigsöpört, az *Üvöltés* generációjának kisöccsei vagyunk mi. A miniszoknya, a trapéz nadrág, a hosszú haj nemzedéke ez, az elektromos gitár volt az ideológiánk, és a hatalom nem tudott mit kezdeni vele. Aztán jött a csehszlovákiai bevonulás, illetve Ceaușescu esetében a be nem vonulás, és itt is, ott is minden megváltozott. Nem tehetek róla, végigfut a hátamon a hideg, akárcsak Lengyel Lászlónak, legalábbis ezt a borzongást érzem tárgyilagosnak szánt mondataiban is, hogy honnan jöttünk, és hova jutottunk. Vagyis az én esetemben még bonyolultabb a kérdés: nem ugyanonnan jöttünk, mégis ugyanoda jutottunk. Hogy van ez? Komor kép a romániai diktatúráról, le merném-e írni én is, kérdelem magamtól, miközben egyetértek vele: „Erdélynek ekkor vége lett (...). Győzött a nemzetállam és a többségi nemzet. Ami ezután következik, az a romániai magyar kisebbség sorsa. Eddig nemzet volt egy sajátos nemzetközi keverékben. Mostantól nemzeti kisebbség, töredék.” (14. l.) Mint ahogy, sajnos, egyet kell értenem a napjaink magyar külpolitikájáról szóló sommás, keserű ítélettel is. „És a budapesti politika most követi el a harmadik történelmi »több mint bűn, hibát«: megismétli az 1918 előtti, a két világháború közötti felelőtlen politikát, amely Erdély elvesztéséhez és a romániai magyarok kiszolgáltatottságához vezetett.” (17. l.) Legfennebb annyiban árnyalnám ezt a képet, hogy mégsem lehet a különböző korszakokat egybevonni, mert a Lengyel László által felelőtlennek nevezett politika ma szerintem többnyire közönyt takar, stratégiaváltást, hiszen a mai nemzetmentő demagógia éppen hogy a kishitűségből ered: mindegy mit teszünk, úgysem lehet

már a határon túli magyarokat a szülőföldjükön megtartani, akkor pedig legalább használjuk fel őket politikai célokra, például szavazatszerzésre.

Mostanában megsaporodtak az Erdély-könyvek a szépprózában is, de esszéiben vagy tanulmányban ugyancsak. Kántor Lajos, György Péter, Tompa Andrea, Vida Gábor: hogy csak az elmúlt egy-két esztendő visszhangos megjelenéseit említsem. Igaz, témájában *A szabadság melankóliája* nem Erdély-könyv, bár Lengyel László Erdéllyel indít, és nagyjából Erdéllyel fejezi be, kisbaconi és kolozsvári gyökereire, Benedek Elekre, Szentimrei Jenőre többször hivatkozik. Mégsem Erdélyt írja most, nem is Magyarországot, hanem az én értelmezésemben, ismétlem, a generációm, generációmat. Persze, a magyarországi közéletben ma látszólag szinte minden Erdélyről szól és a Felvidékről, Délvidékről, Kárpátaljáról, hiszen a riasztó házmester-nacionalizmus éppúgy Trianontól eredeztethető, éppúgy a máig feldolgozatlan veszteségből származik, az újra meg újra elkapart sebekből, mint a másik oldalon a nemzeti identitásproblémák rémült elutasítása, vagy legjobb esetben a szőnyeg alá söprésük. Ez mind-mind kiderül Lengyel László könyvéből, és egyetértőleg olvasom nemcsak kérdéseit, hanem válaszait is. De ha mindehhez egy újabb kérdést hozzátehetnék, akkor az ennek a nemzedéknek a különös, zaklatott, ám végső soron pátoszos pályájára vonatkozna. Miképpen sikerült? És miért nem sikerült mégsem? Hogy van az, hogy egészen máshonnan jöttünk, és mégis ugyanarra a – minden bizonnyal most már életünk végéig változatlan – ködös síkságra érkeztünk? *A szabadság melankóliáján* málázva, szakszerű elemzés helyett, amire nem is nagyon lennék képes, tekintettel a gazdaságpolitikai részletekre, szívesebben beszélnék ezekről az ide-oda kanyargó, immár egymásba szakadt utakról. Tudniillik talán más irányból jöt-

tünk, de most ugyanitt vagyunk, és nem nagyon tudjuk, merre tovább. Bizonyos értelemben az elvesztett illúziók könyve is a Lengyel Lászlóé, de nem hiszem, hogy azt gondolná a szerző, csupán az ő illúzióiról van szó. Ötvenhatosokról és hatvan-nyolcasokról beszél, némiképpen a negyvennyolcasok és hatvanhetesek analógiájára, ami valószínűleg jól szemléltet két magatartásformát, ugyanakkor azt is tudomásul kell venni, hogy különböző történelmi pillanatokról van szó, más-más reményről vagy reménytelenségről. Ráadásul erdélyiként úgy gondolom, hogy ez a generáció másképpen volt hatvan-nyolcas Kézdivásárhelyen vagy Marosvásárhelyen, mint Budapesten, de egyformán nyolcvankilencesek lettünk Romániában vagy Magyarországon. „A rendszerváltás történelmi szerencse, amivel hála istennek élhettünk” – mondja Lengyel László. (20. l.) Akkor találkoztak a vágyaink, a terveink és természetesen az esélyeink. Hiszen addig minden biztonnal másképpen éltük meg magát a szocializmust is. Igaz, az irodalomban ugyanazok a szerzők befolyásoltak minket a hatvanas évek végétől, ugyanazok a művek hoztak izgalomba, ezt jóleső nosztalgiával látom *A szabadság melan-kóliájában* idézett listán, amely hol a Radnóti Sándoré, hol Lengyel László adaléka: Mészöly Miklós, Konrád György, James Joyce, Robert Musil, André Gide, Franz Kafka. Vagy Mi-

Markó Béla, Gombár Csaba, a bemutató házigazdája és a szerző, Lengyel László a könyv bemutatóján a budapesti Örkény István könyvesboltban márciusban

FOTÓ: GERGELY BEA

Nem tehetek róla, végigfut a hátamon a hideg, akár-csak Lengyel Lászlónak, legalábbis ezt a borzongást érzem tárgyilagos-nak szánt mondataiban is, hogy honnan jöttünk, és hova jutottunk

hail Bahtyin. De felidézhetném a többször szóba hozott Lukács Györgyöt is, az ő műveiből tanultunk egy ideig irodalom-és művészetfilozófiát. Hozzátehetném a listához a saját költőimet, Juhász Ferencet, vagy a hetvenes évek elején hirtelen felfedezett Pilinszky Jánost, Weöres Sándort, aztán Nemes Nagy Ágnest, de jött később Tandori Dezső is, máig felejthetetlenül. Aztán látom, valószínűleg egy időben olvastuk később az erdélyi memoárokat, a Tamási Gáspárét, Nagy Istvánét, Szabó Dezsőét. Nemcsak Kelet és Nyugat között volt akkor vasfüggöny, hanem Románia és Magyarország között is szögesdrót húzódott, mégis egymásra találtunk, íme, ugyanazokban a könyvekben, de valószínűleg ugyanazokban a könnyűzenei együttesekben, az Illésben, az Omegában is. Hogy aztán 1989-ben az alkati különbségeket is elmossa az ár. Mire gondolok? Kazimiers Brandyst idézi Lengyel László: „vannak emberek, akik *igen*nel vagy *nem*mel jönnek a világra. És vannak mások, akikben mindig jelen van a *mégis*, *holott*, *de*. Ők talán eleve úgy születnek, hogy tekintettel vannak az igazság sokféleségére, és elismerik, hogy az emberek különbözők.” (30. l.) A szerző az *igen-nem* emberek közé sorolja magát, és egyfajta fejlődésnek, jelentős személyiségek befolyásának tudja be, hogy lassan-lassan eljutott egy árnyaltabb látásig. Magamról a fordítottját gondolom, legalábbis olyan

értelemben, hogy *csakhogy*-ember voltam, *egyensúly*-ember, amíg aztán egy forradalomnak mondott államcsíny vagy netán államcsínynek kozmetikázott forradalom – és az a néhány hónap, ami ezt megelőzte – könyörtelenné tett engem is, visszafordíthatatlanul, ha nem az eszközökben, a célokban mindenképpen. Ezért mondom, hogy attól fogva már közös történet ez – természetesen azelőtt is sok volt a közös indulat ennek a nemzedéknek a megnyilatkozásaiban –, és közös ma már az aggodalom, a féltés is. Közös a társadalmi folyamatok, a gazdasági esélyek érzelmes, elfogódott megközelítése is, ami valószínűleg kelet-közép-európai sajátosság: „1981. december 13-a után – amely engem a legmélyebb depresszióval töltött el, amit közel egy évig nem hevertem ki – arra lehetett fölkészülni, hogy én már biztosan, de valószínűleg a gyerekeim is ebben az istenverte rendszerben fogjuk leélni az életünket.” (83. l.) Ez már az én közérzetem is, legfennebb nem köthető egyértelműen a lengyelországi hadiállapot kihirdetéséhez. Romániában 1972-73 körül elindult a „kulturforradalom”, és miközben a szovjetekkel – de nem a szovjet típusú tervgazdálkodással – 1968-ban szembefordult Ceaușescu a Nyugat a tenyerén hordozta, mi a legszörnyűbb terror felé meneteltünk, reménytelenül, illúziók nélkül, visszaszorulva a könyvek közé, a valóságos vagy képzeletbeli könyvtárszobákba, megpróbálva legalább elmenni a lehetőségek határáig, és ebből nyerni mégis valamiféle önbizalmat és önbecsülést. Igen, akkor még más volt Erdély, és ehhez képest más volt Magyarország. Lengyel László belülről vélte megreformálhatónak, szétfeszíthetőnek, átépíthetőnek egy darabig, mi kívülről – illetve egy másik *bentől* – úgy láttuk, hogy a „vidám barakk” valamivel színesebb, mint a mi szürke diktatúránk. Ami így is volt nyilván, de minden viszonylagos, jól tudom.

Készültünk-e a változásra? Igen, minden bezárkózás, minden történelmi pesszimizmus ellenére készültünk arra, ami akkor lehetetlennek látszott. De semmiképpen sem úgy, ahogy Lengyel Lászlóék tették. A romániai magyar értelmiség is meg-

▷ fogalmazta a maga rendszerkritikáját a hatvanas évek második felétől, de valójában csak azért és annyiban, amennyiben az identitáris kérdések megoldásához ez hozzásegíthetett. Egyrészt nem volt Erdélyben egy olyan közgazdász- vagy jogász-társadalom, amely kitermelhette volna a maga reform-elitjét, ahogy ez Magyarországon történt. Hiszen Lengyel László ebben a könyvben a Pénzügykutató történetét is elmondja, és ebben benne van az akkori Magyarország krónikája, legalábbis azok a kétségbeesett reformtörekvések, amelyekkel kapcsolatosan: „Ma egyszerű lenne azt mondani, hogy fiúk, lányok, miért nem hagytatok fel egy megreformálhatatlan rendszer megreformálásával, amikor itt van egy működő rendszer, a kapitalizmus, arra kell törekedni.” (142. l.) Nos, a választ ma mindannyian tudjuk, mármint hogy mennyire és hogyan működik ez a rendszer, és miképpen termelődnek újra a régi dilemmák. Másrészt pedig az akkori Erdélyben alig-alig lelhető fel az a dichotómia, amit Lengyel László többek közt Csurka István kapcsán úgy fogalmaz meg, hogy „nemzeti forradalom vagy európai reform.” (148. l.) Megtévesztő természetesen a csurkai „nemzeti forradalom” eszméje, mert azt az eljövendő „nemzeti szabadságharcot”, amelyet az erdélyiek is nap mint nap megálmodtak, és amely valóban háttérbe szorította a társadalmi reformról való gondolkodást, teljes rendszerváltásnak, vagyis forradalomnak hazudja. Az egész magyar közéletet egyre inkább jellemzi ez a dichotómia, éppen ezért Lengyel László könyvének talán a legizgalmasabb vonulata: a nemzeti identitás és európaiság közti állandó feszültség, illetve az ismétlődő kísérlet ennek a feszültségnek a feloldására. Még akkor is, ha ezt Lengyel László nem mondja ki, és könyve csak egy talányos sóhajjal végződik: „Nem mese az, gyermek.” (388. l.)

Egy nemzedék tündöklése és bukása? Nem tudom. Ebben a pillanatban nekem is úgy tűnik, hogy sokáig jól sáfarkodtunk a történelem által 1989-ben felkínált eséllyel. Mert tagadhatatlan, hogy valamiért éppen nekünk – így vagy úgy: „hatvannyolcasoknak”, akik még negy-

„Választani kell akkor is, amikor igazán nem lehet választani”

Ez a generáció másképpen volt hatvannyolcas Kézdivásárhelyen vagy Marosvásárhelyen, mint Budapesten, de egyformán nyolcvan-kilencesek lettünk Romániában vagy Magyarországon

venévesek sem voltunk a rendszer-váltáskor – adatott meg, hogy ezt a változást végigvigyük. Az első két-három évben még ott volt a nálunk idősebbek ütköző-generációja, de ők pillanatok alatt kifulladás. Romániában ez szinte vegytisztán kimutatható, és nem csak a magyaroknál. Talán az sem véletlen, hogy Tőkés László, akivel a kezdeti együttműködés után hamar szembekerültünk társadalom- és nemzetszemléletünk különbségei miatt, nagyjából egy-ívású velem, én 1951-ben, ő 1952-ben született, de ennél is érdekesebb, hogy a Romániában nemrég leköszönt vagy hamarosan leköszönő rendszerváltó politikai vezetők szintén ehhez a generációhoz tartoznak: Traian Băsescu államelnök, akinek ősszel lejár a mandátuma, 1951-es, egykori ellenfele, a most börtönben ülő szociáldemokrata volt miniszterelnök, Adrian Năstase 1950-es, egy másik volt miniszterelnök, Călin Popescu Țăriceanu 1952-es. De még az ultranacionalista Corneliu Vadim Tudor is, a Nagy Románia Párt volt elnöke – vagy talán most is az, nem lehet tudni az eltűnőben levő párt körüli viták miatt – 1949-es, ehhez a nemzedékhez sorolható. Jók, rosszak, mindenki. Azt szoktam mondani, hogy ki tudja, talán hajdanában együtt voltunk egy úttörőtáborban például, aztán ez lett belőle.

Sok szempontból elgondolkodtató könyv hát a Lengyel Lászlóé.

Arról szól ugyanis, hogy választani kellett, választani kell akkor is, amikor nem lehet igazán választani. Megrendítő, ahogyan a magyarság, a magyar identitás kérdéséhez vissza-visszatér, és ahogy Budapest, Kolozsvár, Kisbacon háromszögében (vagy ha a térképre ránézünk: tengely talán, ösvény, országút vagy autópálya majdan) keresi saját múltját és jövőjét, keresi Erdélyt, keresi az élhető Magyarországot. Végül is nagyon pontosan határozza meg önmagát, kedvemre valóan: „reform-értelmiségi”. (177. l.) Vagyis olyan értelmiségi, aki a közéleti szerepvállalást kötelezőnek tartja, a beleszólás kötelességét és a politikai döntések befolyásolásának jogát természetes módon vindikálja magának, de célja nem politikai státusok és stallumok megszerzése, számára minden bizonnyal legnagyobb rang gondolkodó értelmiséginek lenni.

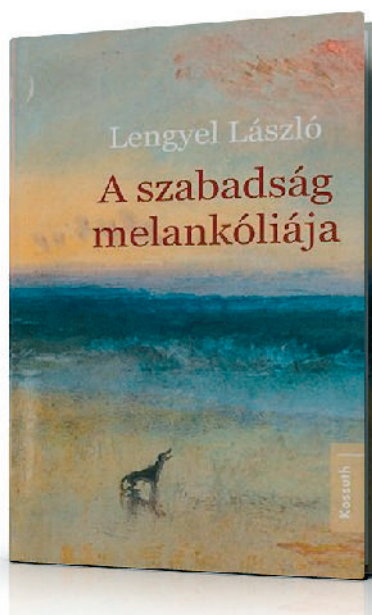
Részben más tapasztalatokkal, más emlékekkel olvastam ezt az önéletrást, ismétlem, de reményei és csalódásai az enyéim is. Mindannyian felelősek vagyunk azért, ami történt, és ami történni fog. Legfennebb a magamfajta felelőssége, akik végtére is az elmúlt években politikai döntéseket hozhattunk, nagyobb, közvetlenebb. Mi az oka, hogy a rendszerváltáskor Romániától fényévnyi távolságra levő Magyarország, ahol amikor átléptük a határt, még az útpadka, a járdasze-

gély, az aszfalt színe is más volt, mint nálunk, mára lelassult, leállt, bevárta úgymond a lemaradókat? Hova lett a kilencvenes évek magyar jótanulósága, az európai presztízs? Miért nem kamatozott igazán a Pénzügykutató által képviselt szakértelem, szellemi erő és a modernizáció iránti elkötelezettség a gazdaságban, általában Magyarország európai integrációjában? Miért ez a bűvös kör, miért tértünk vissza oda, ahonnan elindultunk? Miért érzem úgy én is, hogy Erdélyt újból elveszítjük, immár harmadszor egy évszázad alatt, és most talán végképp? Pedig már majdnem megvetettük ismét a lábunkat. Mindaddig, amíg nem fogjuk megérteni, hogy a magyar társadalmat nem szabad, nem lehet a „társadalmi forradalom” és „nemzeti szabadságharc” művileg kialakított törésvonala mentén, a kuruc-labanc szembenállással leírni, addig nem fogjuk megtalálni a választ. Lengyel László azért is rokonszenves számomra, mert nem sajátítja ki a választadás jogát, könyve elkeseredett próbálkozás az empátiára, még akkor is, ha oly korban élünk, mint mondtam, amikor mindannyiunknak választani kell. De kell-e tényleg? Kell-e lenépnemzetizni Lakiteleket, ha Monorral értünk egyet? Kell-e kimondatlanul – vagy horribile dictu: kimondva is – idegenszívűzni Monort, ha Lakitelekhez vagyunk közelebb? Lehetünk-e valaha is integráló szándékú, integráló erejű magyar értelmiségiek? Vagy már késő?

Erdélyben még nagyobb a tétjük ezeknek a kérdéseknek, mint Magyarországon. Mert Magyarországon talán csak ideiglenesen lehet úrrá a „nemzeti dohányboltok” nyelvileg is riasztó bornírtsága, aztán előbb-utóbb kiegyensúlyozódnak a dolgok, de Erdély közben visszafordíthatatlanul megváltozik, több-kultúrájúságát egyetlen kultúra helyettesíti, amely nyilvánvalóan nem a miénk lesz. Lengyel László többször is szóba hozza erdélyi felmenőit, nagyapját, Szentimrei Jenőt és dédnagyapját, Benedek Eleket. Nem véletlenül. Ugyanis mindkét életpálya azt bizonyítja, hogy mégis van kiút, és van erre is példa a múltban, nem csak a vitézkötéses nemzeti elszigetelődésre és intoleranciára.

Megrendítő, ahogyan a magyarság, a magyar identitás kérdéséhez vissza-visszatér, és ahogy Budapest, Kolozsvár, Kisbacon három-szögében keresi saját múltját és jövőjét, keresi Erdélyt, keresi az élhető Magyarországot

A könyv március 14-i budapesti bemutatóján elhangzott szöveg írott változata

Nem vagyok naiv, jól tudom, hogy egyelőre nem érdemes Benedek Elek némiképpen idealizált, idilli világának eljövételében reménykedni, és nem is biztos, hogy kell ilyesmire gondolni, de azért empátiát – másodszor használom ezt a számomra fontos kifejezést –, vagyis a másik ember megértését talán lehetne tőle is tanulni, mint még sokaktól. Nekem személy szerint is fontos egy részlet Benedek Elek *Édes anyaföldem!* című önéletrajzából. Abban a gondolatban tetszelgek, hogy ott van ebben a könyvben a bizonyíték találkozásunkra Lengyel Lászlóval réges-rég, amikor még biológiai mivoltunkban sehol sem voltunk. Elmeséli Benedek Elek, hogy első vagy második osztályos korában gyalogszerrel tértek haza vakációra a székelyudvarhelyi kollégiumból a többi gyerekkel, nagy csapatokban, faluról-falura haladva. (Mellesleg: Székelyudvarhelytől Kisbacon jó hatvan kilométer.) Olaszteleken, amely a harmadik falu Kisbacontól, megállítja a kisfiút egy „szép pár ember”, ahogy Benedek Elek mondja. Ráismernek ugyanis, hogy a Benedek Huszár János fiáról van szó. Elbeszélgetnek, aztán tovább megy:

„– Tudja-e édesanyám, kikkel találkoztam az olaszteleki határon? – kérdeztem otthon. – Egy szép magas szál emberrel s annak a feleségével. Az is szép szál asszony volt.

– Vajon kik lehettek? – ravaszkodott az édesapám mosolygása, aki már nemcsak sejtette, tudta is, hogy ki volt az a szép pár ember.

– Azok bizony azok voltak, akik ott voltak a maguk lakodalmán (...)

– (...) Azt mondták, szóról szóra, betűről betűre: Hiszed-e, hogy nem volt olyan szép emberpár Erdővidéken akkoridőben, mint a te apád s anyád?

Gyenge pirosság villant meg édesanyám halovány arcán. Mondta:

– Ó, édes fiam, csak kedveskedtek neked. (...)

– A nevét nem mondta meg a bácsi, csak annyit, hogy huszárpajtása volt édesapámnak. De maga anélkül is tudja, ugye, édesapám.

– Tudom, fiam, tudom. De azt is tudom, hogy kedveskedtek neked. Mert az édesanyád meg én sokszor elemlegetjük, hogy akkoridőben Erdővidéken nem volt olyan szép emberpár, mint Márkó Balázs s a felesége.

– Nem, fiam, nem – erősítette édesanyám, kinek arcán némi pirosság még mindig ott játszadozott.

Zavarodottan néztem a szüleimre. Már most hol az igazság? Márkó Balázsék azt mondták, s olyan őszintén mondták, hogy akkoridőben Erdővidéken nem volt olyan szép emberpár, mint az én apám s anyám. Ők meg Márkó Balázsékról vallják ugyanezt. Mint ahogy rossz nyelvű emberek dobálják egymás fejéhez a gyalázkodó szavakat, úgy dobálja ez a két emberpár egymásnak a virágbokréját: nesze, nesze, téged illet, nem engem! Lehet, hogy mi is szépek voltunk, de ti szebbek voltatok.

Vannak-e még ilyen emberek?”

Olasztelek az én apám faluja. Utánaszámoltam, a Benedek Elek által emlegetett Márkó Balázsék olyan ükapám-ükanyám-korúak lehettek, nagyapám, Markó (a faluban: Márkó) Béla 1899-ben született, ez az eset valamikor a 19. század hatvanas éveinek végén történhetett. Dédapám Márkó Zsiga volt, az ő apja nevét már nem tudom. Talán egyszer kikerestetem az anyakönyvekből. Sok Márkó volt Olaszteleken. De biztos vagyok benne, hogy találkoztunk már Lengyel Lászlóval valahol, majdnem egy évszázaddal születésünk előtt. Hiszen ő is azt kérdezi, amit a dédapja, és amit én is megkérdezek újra meg újra: „Vannak-e még ilyen emberek?”

Főépítész lett a hídépítő lánya

Pontosan 31 éve tudósítást akartam írni a Szatmárnémetiben épülő második Szamos-hídról. Nagyriport lett belőle az akkori országos lap vasárnapi mellékletében. Az újságíróval többször megessik, hogy mást talál a terepen, mint amit a szerkesztőségben kifundál. A hídépítő főmesterről kiderült: egy neves felvidéki család, a világkalandor, gróf Benyovszky Móric későbbi madagaszkári király familiája Erdélybe került ágának leszármazottja. Az apa mesterségét lánya folytatja. SIKE LAJOS írása.

Az úgynevezett túlfeszített betonnal (belül acélkábelekkel) épült híd azóta is megállja a helyét. Mintha azt akarná igazolni, hogy építőjének lánya 2014-ben már csak ezért is megérdemelten lett Szatmár megye főépítésze. Pop Benyovszki Eszter műépítész három hónapja foglalta el hivatalát, ő az első nő, aki mifelénk egy megye főépítésze lehetett. Már kinevezése után szerettem volna elbeszélgetni vele, de arra kért: várjunk, ismerje meg jobban új munkakörét.

Most itt ülünk a szatmári közigazgatási palota (Erdély mindmáig legmagasabb, 83 méter magas épülete) második emeleti irodájában. Ha kicsit fennebb mennénk, az ablakból jól látnánk a hidat, amelyet Eszter édesapja épített. Beszűrődik az autóforgalom zaja. Nagyon kellene már a harmadik Szamos-híd, kedves Benyovszki Lajos! Több kormányváltás előtt megígérték a politikusok, de nem lett belőle semmi. Olyan hangosan mondom, hogy vendéglátóm szerint még 86 évesen is meghallhatja a mester, aki jó ideje Szatmárnémetibe költözött. Kolozsvár után is megtetszett neki a város, amire a hídépítés során szerzett barátok is hozzájárultak. Feleségével együtt jól érzi itt magát. Azt én teszem hozzá e sorokat pötyögtetve, hogy mióta lányuk főépítész, talán még jobban.

Nem a háttér, a munka a fontosabb – Úgy tudom, maguk az egyedüli Benyovszki leszármazot-

Pop Benyovszki Eszter műépítész
A SZERZŐ FELVÉTELE

A vonatkozó törvényben is van hézag: nem szabályozza a faluképet, nem mondja ki, hogy ilyen és ilyen kell legyen

tak Erdélyben. Emlékezetem szerint apja olyasmit mondott, hogy elszegényedett felmenőik fuvarosként kerültek ide. A családban miket hallott erről?

– Nem túl sokat, nem volt ez számunkra olyan fontos, mint sokan gondolnák. Még akkor sem, ha nevünket említve többen rákérdeztek, nem annak a híres Benyovszkynak vagyunk a rokona, akit kalandjai miatt a fél világ ismert. Apám nagyon húzós ember, rengeteget dolgozott, sok hidat épített, mindig a legigényesebb munkához hívták, vitték. Még az Otopeni repülőtér jellegzetes épületeinél is ő volt az egyik munkavezető. Az alma nem esett messze a fájától. Hamar megtanultam, hogy az előrehaladásban nem a háttér, hanem a munka, a szorgalom, a tehetség ér a legtöbbet. Csak ennek lehet tartós hatása. De azért pár szót csak mondjak a jeles ősről. Benyovszky Móric lengyel származású volt, a családnak nagy erdei voltak, onnan kerültek a Felvidékre. Állítólag a lengyel név jelentése: „Ben fia”. A legenda szerint ebből lett volna Bem, amit ugyebár könnyen kapcsolatba lehet hozni

a híres szabadságharcos tábornokkal, Bem Józseffel.

Pályái A családon kívül volt egy másik „háttér”, ami meghatározta Benyovszki Eszter életét. Az egyetem! A kolozsvári műépítészetin végzett, ami önmagában is rangot jelent a szakmában. Akit olyan professzorok tanítottak, mint Szabó Bálint vagy Murádin Bayer Katalin, biztosra vehették, hogy megállják a helyüket. Utóbbira azért is nagy elismeréssel gondol vissza, mert 1997-ben az ő irányításával készítette államvizsga-dolgozatát. Témája egy multimédiás könyvtár Kolozsvár belvárosában. Külső megjelenésében olyan kellett legyen, hogy beilleszkedjen a több évszázad folyamán kialakult környezetbe, belső berendezése pedig a 21. század követelményeinek feleljen meg.

Úgy egyeztem meg riportalanyommal, hogy beszélgetésünk ne zavarja napi munkáját. Ha munkatársainak elintéznivalója akad vele, intézzék csak, addig én háttérbe vonulok, aztán folytatjuk. Ez többször elő is fordult. Éppen csak belekezd

felsorolni, mi minden tartozik hatáskörébe – lényegében minden, ami Szatmár megye területrendezési tervének része, az építkezések, a közutak és mindenféle infrastrukturális fejlesztések engedélyeztetése, – amikor valami utak tervrajzait hozzák bemutatni. Miután átnézik, vitatkoznak egy sort, hogy a legjobb megoldást választották-e. Eszembe jut, már vagy tizenöt éve tervezik a két ország illetékesei a Nyíregyháza–Szatmárnémeti–Nagybánya autót (amolyan fél autópálya) építését, ami fontos volna a régió fejlődése szempontjából.

– Benne van az érvényes megyei és országos rendezési tervben, ami azt jelenti, amint lesz rá pénz, kezdődhet a kivitelezése a mi oldalunkon is – kapom a választ. S hozzáteszem: szatmári parlamenti képviselőink csipkedhetnek magukat, hogy a kormány találjon erre forrást, lehetőleg most, amíg az RMDSZ ott van a vezérőfűlkében.

De vissza a pálya kezdetére. Eszter végigjárta azokat a lépcsőket, amelyek a szakmai érvényesülésnél alapvetően fontosak. Néhány évig a megyei tervezőintézetnél dolgozott, főnöke az a Günthner Tibor (a későbbi szenátor) műépítész volt, aki kézjegyét rajtahagyta az utóbbi harminc év Szatmárnémetijén. Később a megyei építészeti felügyelőség munkatársa, három éve nevezték ki a felügyelőség élére. Ez év elején ült át a megyei főépítész székébe.

Eltűnő forma, eltűnő érték –

Mindenkinek ilyen utat kívánok a bizonyításhoz, mert akkor tartós lehet az előrehaladás. A felügyelőségnél töltött évek azért is hasznosak voltak, mert megismertem az építéssel kapcsolatos törvényeket. Külön hozzádék ezeknek az éveknek, hogy munkám kapcsán a megye minden részét bejártam, talán nincs olyan jelentősebb település, ahol ne időztem volna pár órát. Közben meg is szerettem Szatmárt, szép és változatos vidékei vannak, amelyek építészetiileg is más-más arcot mutatnak.

– Talán inkább mutattak – vettem közbe, hisz a legtöbb avasi falu építészetiileg évtizedek óta nem hasonlít egykori önmagára. A fát és a terméskövet kiszorította a beton és

a márvány, a zsindelet a fényes tetőlemez, a léckerítések helyett nikkell-korlátokat látunk, s a jázmin- és orgonabokrok helyet kerti törpék és más giccsszobrok díszítik az udvart. Lehet itt még valamit tenni?

– Nem túl sokat, az Ávasban már rég elkezdődött ez a változás. Vanak, akik ma azt mondják, náluk ez a hagyomány. Nem vitatja senki, hogy ezek a többszintes házak, villák kényelmesebbek, mint a lebontott parasztházak, a struktúrájuk is más, mindazonáltal a jellegzetes helyi építészeti vonalakból és ornamentikából is meg lehetett volna őrizni valamit. Ha lett volna, aki rávezesse ezek megőrzésének fontosságára. Nem vigasz, hogy nem egyedi jelenségről van szó, falvaink a legtöbb helyen ebbe az irányba mentek el. Ám tény, lehet jó irányba befolyásolni az embereket. Például azzal, hogy minden vidéknek tervezünk néhány tájjellegű lakóházat, fogadót és közösségi épületet, s megpróbáljuk ajánlani az ott lakóknak. Máshol vannak sikeres próbálkozások, a jót érdemes követni. Közös érdekünk, hogy egy-egy tájegység az építészetben is megőrizze arcát.

– Nem gondolja, hogy a megengedő törvények is közrejátszanak a túlkapásokban? Szatmárnémeti mellett, Batiz főutcáján van két emeletes lakóház egymás mellett, messze elütnek a többitől, valóságos ízlésficamok, mégis ott állnak évek óta.

– Igen, ez a két ház sok embert bosszant. Még a törvény szigorítása előtt épülhettek, ezért a helyhatóság nem tud mit kezdeni velük. A mostani törvények kevésbé megbocsátóak, komoly bírságot kaphat, aki eltér a jóváhagyott tervektől. Más kérdés, hogy a közép-kelet-európai országokban elnézőbbek vagyunk, mint a nyugati országokban, s nem is csak az építészetben. A vonatkozó törvényben is van hézag: nem szabályozza a faluképet, nem mondja ki, hogy ilyen és ilyen kell legyen.

Eszközök az értékőrzésre

Mikor Pop Benyovszki Eszterhez jöttem, a történelmi főtérre kellett átvágjak, amely elkerülte Ceaușescu minden régít megsemmisíteni akaró örületét. Ez az eklektikus építészeti egyveleg négy-öt olyan fajsúlyos épülettel,

mint a klasszicista nagytemplom, a neogótikus Vécsey-ház, a magyar szecesszió legszebb alkotásának sorába tartozó Pannónia (ma Dacia) szálló, s a dualizmus építészetének egyik sikeres, egy kisebb utcafrontot elfoglaló épülete, a Fehérház, úgy szép, ahogy van. Nem kell mást tenni, mint megvédeni a pusztulástól. Sajnos, az elmúlt években erre a városvezetés kevés pénzt költött, igaz, a magánszektor sem sokat, de a Csizmadiaszínt, a Bódy-villát és két-három egyházi épületet mégis rangjához méltóan restauráltak. Ám többet sürgősen kellene. Nem csak a magánkézbe került Pannóniát, de több más, a városképet meghatározó épületet is, mint az Ormos-házat, ahol Petőfi többször megszállt.

A legtöbb arra érdemes ház renoválását behatárolja a tulajdonjog, az, hogy a rendszerváltás után megvették a lakók, jórészt kispénzű emberek, akik nem tudnak felújításra áldozni. Adókedvezmények és hitelek formájában, legalább az emblematikus épületeknél segíthetne az önkormányzat, ahogy hírek szerint másutt teszik, ám Szatmárnémetiben az idén is (ne tessék röhögni!) ezer lejt adott rá a tanács, miközben ilyen-olyan B-ligás futballcsapat támogatására egy szuszra milliós összeget szavazott meg!

A fiatal főépítész szerint egy nagyváros költségvetésében meg kell és meg is lehet találni azokat az arányokat, amelyek nyomán az ilyen célokra, mégpedig fontos közcélokra el lehet különíteni jelentősebb összeget is. Tegyük hozzá: annál inkább, mert a városvezetés vagy akár a polgármester jó vagy rossz munkája az ápolt vagy ápolatlan városképen is igazolást nyer. Benyovszki Eszter úgy véli: az önkormányzatoknak jobban kell figyelniük a pályázatokra. Még az ilyen válságos időkben is többféle országos és uniós lehetőség adódik.

Beszélgetésünk végén, a hídpítő édesapa iránti tisztelet okán is megkérdezem: mikor lesz Szatmárnak három közúti hídja a Szamoson? Egy sóhaj kíséretében kapom a választ: majd amikor elkészül a Nyíregyháza–Szatmárnémeti–Nagybánya autót hazai szakasza, mert annak a tervnek a része a híd.

●
Adókedvezmények és hitelek formájában, legalább az emblematikus épületek felújításánál segíthetne az önkormányzat

Szlovákia kiábrándult, s így is szavazott

Március végén tartották a szlovákiai köztársasági elnökválasztás második fordulóját, amelyet a független jelöltként induló vállalkozó, Andrej Kiska nyert meg a kormányfő, Robert Ficoval szemben. A történetek megértéséhez dunaszerdahelyi kollégánk, RAJKOVICS PÉTER írása segít hozzá.

Az országos eredmények alapján Kiskára a szavazók 59,4 százaléka voksolt, míg a SMER-SD elnökére 40,6. A választási részvétel a második fordulóban 50,5 százalékot tett ki, tehát az arra jogosult polgárok több mint fele elment voksolni. Az első körben ennél kevesebb, 43 százaléknyi volt a részvétel, ami egyértelműen mutatja, a második fordulóra mindkét oldalon sikerült a mozgósítás.

Az első körre visszatérve fontos megemlítenünk, hogy a szlovákiai elnököt tizenöt éve választják a polgárok, s a negyedik voksoláson rekordot jelentően sok, összesen 14 jelölt versengett a szavazatokért. Először fordult elő, hogy magyar nemzetiségű is indult, a felvidéki kulturális szervezet, a Csemadok elnöke, Bárdos Gyula. A politikusként két évtizede aktív jelöltet a Magyar Közösség Pártja is támogatta, – amelynek egyik vezető tagja – emellett a civilek is kiálltak mellette. Ennek köszönhetően közel százezer szavazatot gyűjtött az első körben, amely 5,1 százaléknak felel meg, s így a nagy versenyben a parlamentben lévő pártok jelöltjeit is megelőzve az ötödik helyen végzett.

Híabavaló negatív kampány

Az első fordulót ugyan Robert Fico kormányfő nyerte, de csak néhány százalékkal előzte meg Andrej Kiska nagyvállalkozót, aki az utóbbi években jótékonyasági szervezete kapcsán vált ismertté. Ők ketten jutottak a második körbe. Mögöttük Radoslav Procházka független képviselő végzett, akire azóta, mint a jobboldal

Robert Fico váratlanul nagy vereségbe futott bele

lehetőséges jövőbeli vezetőjére tekintenek. Már be is jelentette, hogy lemond parlamenti mandátumáról és egy új politikai kezdeményezéssel kívánja megszólítani szimpatizánsait.

A második forduló előtt azáltal durvult a kampány, hogy a baloldali kormányfő továbbra is igyekezett elhitetni a közvéleménnyel, hogy ellenfele uzsorahitelekből gazdagodott meg, s a kétes hírű szcientológiai egyház követője. Látna azt, hogy a jobboldali választók és pártok mindent elkövetnek a legyőzése érdekében, Fico még a magyarul a vidékeken magyar nyelvű szöveggel is kampányolt, ilyesmivel eddigi pályafutása alatt sohasem próbálkozott.

Ez viszont nem hatotta meg a magyar szavazókat, mivel emlékeztek Fico első kormányának visszhangos momentumaira, például a Malina Hedvig-ügyre, illetve a DAC–Slovan mérkőzésen elkövetett rendőrtámadásra. Éppen ennek is köszönhetően, ahogy korábban is, a magyar nemzetiségű szavazók egyértelműen valaki ellen szavaztak, s így a független jelölt mellett tették le a voksukat.

Kiska egyébként egyik nyilatkozatában kijelentette, ígéretéhez híven lemond a köztársasági elnöki fizetéséről a rászorulókat javára. Arról is beszélt a közszolgálati televízió egyik adásában, hogy nem lesz nehéz olyan családot találni, amely rászorulna a segítségre, s a tervek szerint minden hónapban mások kapnák e nem csekély összeget.

Sikeresen, de csak valami ellen Berényi József, a Magyar Közösség Pártjának elnöke az új államfő személyével és a választásokkal kapcsolatban elmondta, gratulált Andrej Kiskának, hangsúlyozva: „Bízunk benne, hogy Andrej Kiska magas támogatottsága Dél-Szlovákiában arra ösztönzi őt, hogy aktív szerepet vállaljon a szlovákiai magyarság fogyásának megállításában és a dél-szlovákiai régió felzárkóztatásában. Reméljük, hogy az új köztársasági elnök tevékenysége során jóval tovább lép a kampányban a magyarsággal kapcsolatban megfogalmazott általánosságoknál.

Az előlegezett választói bizalom jó alapot szolgáltat ahhoz, hogy a köztársasági elnöki hatásköröknek megfelelően változzon a szlovákiai kisebbségpolitika, különös tekintettel a jogi, intézményi és pénzügyi keretekre. E célok elérése érdekében az MKP nyitott az Andrej Kiskával való együttműködésre.”

Meg kell említenünk, az MKP ígéretet várt a jelölt részéről a két forduló között a magyar kisebbség irányába, az elmaradt, ezért aztán kíváncsian várják, mi fog történni a jövőben. A Most-Híd vegyespárt az első fordulóban jobboldali partnereivel megállapodva indított jelöltet, aki csúfosan megbukott, jóval kevesebb szavazatot kapott, mint az MKP támogatását élvező Bárdos.

El kell tehát mondanunk, hogy az ellenszavazás ismét sikeresnek bizonyult, ahogy az elnöki posztért folyó versenyben kétszer korábban

Ugyan veszített, Robert Fico maradt a legnépszerűbb szlovákiai politikus, akit viszont még ennél is többen utálnak, s így nem győzhetett

is. Egyedül a júniusig hivatalában maradó Ivan Gašparovič volt az, aki öt évvel ezelőtt esélyesként győzni tudott, s ezt annak köszönhetette, hogy megfelelően jellegtelen maradt a szavazók nagy többsége számára. Egyet azonban továbbra is tudatosítanunk kell, ugyan vesztett, Robert Fico maradt a legnépszerűbb szlovákiai politikus, akit viszont még ennél is többen utálnak, s így nem győzhetett.

Kiska hallgatásai Számunkra ennél is fontosabb, hogy Andrej Kiska személyében valóban demokrata kerüljön az elnöki székbe. Eddig ugyanis egy hatékonyan végigvitt marketingakción túl nem sokat tudunk az egykori nagyvállalkozóról. A kampány során elsősorban általános témákról beszélt, a felvidéki magyarságot érintő kérdéseket gondosan kerülte. Ennek ellenére az még az első kör előtt kiderült, hogy a kettős állampolgársággal kapcsolatos törvényt nem tartja jónak, s így talán bízhatnánk abban, hogy a későbbiekben hangot ad véleményének a kormánnyal szemben.

A második forduló előtt viszont azt is megtudtuk, hasonló véleményen van ellenjelöltjével a kollektív bűnösség kapcsán, amelyre a felvidéki magyarság nagyon érzékeny, hiszen sok ezer társunk éppen ennek köszönhetően veszítette el otthonát.

Mindeközben fontos hangsúlyoznunk, a szlovákiai magyarságnak büszkének kell lennie arra, hogy a felvidéki közösség képviselői végre hangot adtak igényeiknek az elnök irányába. Annak ellenére, hogy úgy tűnik, Kiska a választás előtt nem reagált ezekre, viszont a politikai közbeszéd részévé váltak. Elég volt megnézni a választás után készült politikai vitaműsorokat, amelyek mindegyikében szó volt Dél-Szlovákia szavazóiról, s arról, mit is várnának el a szlovákiai magyarok az elnöktől.

Én ezt a részsikert is fontos előrelépésnek tartom, mivel kezdünk felébredni, s ilyen kis lépésekkel haladunk azon úton, amely a tisztelet és a figyelem kiharcolása felé vezet. Azt nem gondolhattuk, hogy a szlovák szereplők örömmel és tárt karokkal fogadják majd a nagyobb

Andrej Kiska érkezése változásokat idézhet elő a szlovák politikai életben

igényeket, de tudjuk, csupán így lehet megállítani azt a fogyást, amely a közösségünket évek óta erősebben fojtogatja.

A második forduló eredményei tanulságként is szolgálhatnak. Ismét kiderült, hogy a szlovákiai demokrácia még mindig nagyon gyenge lábakon áll. Aki kicsit is foglalkozott politikai kommunikációval, az sejti, miért is gondolom ezt, mert az embereknek elégük van a politikusokból és inkább ellenük szavaznak. Hiszen nem csak Fico ellen, hanem egy egész korszakkal fordultak szembe. Másrészt elgondolkodtató, hogy mi lett volna a választások eredménye, ha a kormánypárt nem a legerősebb emberét állítja ki, hanem egy közepesen erős figurát, akit nem utálnak annyian.

Azt ugyanis képmutatás volna elhinni, hogy az embereket hirtelen jobban érdekelte volna a köztársasági elnök személye, mint korábban. Májusban az Európai Parlament képviselőinek megválasztása bizonyíték lesz a kiábrándultságra, s ez egy olyan szintű társadalmi problémát jelent, amely a demokrácia alapértékeinek kiüresedését mutatja. Jobb lesz tehát figyelniünk.

Mit ér a májusi verseny? A helyi magyarság szempontjából elgondolkodtató a választások során tapasztalt tendencia, miszerint akkor volt magasabb a részvétel Dél-Szlo-

vákiában, ahol a magyar kisebbség zömében él, amikor a kormányfő ellen lehetett szavazni, míg a magyar jelöltre nem mentek el olyan számban voksolni, mivel nem volt esélye a győzelemre. Ez az MKP és a Most-Híd számára egyaránt figyelmeztető jel lehet az EP-választások előtt. Tudni kell ugyanis, hogy az előző voksolás során még csak egy párt létezett, s így két magyar jelölt képviseli a felvidékieket az Európai Parlamentben.

Most viszont az EP-választáson két párt feszül majd egymásnak, olyan listavezetőkkel, akik nem szívelik egymást, s remélhetőleg mindez a kampányban nem okoz feszültséget, mert az elveheti a magyarok választási kedvét. Valószínűsíthető, hogy országosan alacsony részvétel várható, s amennyiben az átlagnál jóval több magyar nemzetiségű polgár megy el voksolni, akkor – valamelyest a 2007-es romániai esethez hasonlóan – megtartható lesz a két hely. Enélkül viszont még az is elképzelhető, hogy képvisellete sem lesz a felvidéki magyarságnak. Sok múlik tehát a kampányon, mert a pártszakadás óta nem igaz az állítás, miszerint a felvidéki magyarok fegyelmezettebb szavazók, mint szlovák polgártársaik. Erre talán már a politikai vezetők is rájöttek, s ennek jegyében zajlik az elkövetkező másfél hónap. A plakátok már kikerültek, várjuk, mit is hoz a május.

Még az is elképzelhető, hogy az Európai parlamentbe képvisellete sem lesz a felvidéki magyarságnak

Francia szélsőjobb: tudják, hogy kell nyerni

Igazi politikai sikertörténete van a francia szélsőjobbnak, amelynek vezére, a 46 éves Marine Le Pen az európai politikugeneráció egyik nagy taktikusa. Tőle tanul a magyar szélsőjobb is, Vona Gábor és a Jobbik szinte lépésről lépésre másolja a francia Nemzeti Front módszereit. Brüsszelbe tartanak, hogy leszámoljanak Brüsszellel. Parászka Boróka írása.

Ez csak előjáték volt – így lehet összefoglalni azt a sikert, amit a francia szélsőjobb-dali párt, a Marine Le Pen által vezetett Nemzeti Front (NF) ért el az elmúlt hetekben zajló francia helyhatósági választásokon. A politikai botrányhősként ismert apától, Jean-Marie Le Pentől „örökölt” szervezetnek jelentős esélye van arra, hogy az idei Európai Parlamenti választások francia győztese lehessen, és az európai szélsőjobb-dali pártok előretöréséhez adhatson könnyen átvehető és alkalmazható mintát.

A lapunkban két hete megjelent (*Helykereső európai szélsőjobb*, Erdélyi Riport 2014/12.), az európai szélsőjobb-dal jelenlegi helyzetével foglalkozó cikkünkben már érintettük: a kelet-európai és nyugat-európai szervezetek eltérő, egymással ellentétes stratégiákat követnek. Az összekötő kapocs ezek között a francia modell lehet, mert olyan elemekkel operál, amely mindkét térfélen (Nyugaton a jóléti államot féltők, és Keleten a leszakadni nem akarók) jól hasznosítható.

Illik, nem illik Marine Le Pennek nehéz dolga volt, amikor 2011-ben átvette a Nemzeti Front vezetését: mint nagyon sok hasonló ideológia mentén működő szervezetet, ezt is az fenyegette, hogy képtelen lesz kitörni a kis párt szerepkörből. Ennek a marginalizálódásnak több oka volt: egyrészt a francia bal- és jobboldal egyaránt, hagyományosan elutasította a szélsőségekkel való együtt-

Marine Le Pen, aki élt az esélyével

Másod-, illetve harmad-generációs bevándorlók is ennél a pártnál remélnek védelmet, ők ugyanis az újabb migránsoktól féltik a francia államtól már megszerzett jogait

működést, a szélsőjobbra – vallották a franciák tömegei – nem „illik” szavazni. A másik ok az volt, hogy a Nemzeti Frontnak nem volt esélye bővíteni szavazóinak körét, a jobb- és baloldal regionális, illetve generációs szempontból is tartotta a maga táborát, a bevándorlók, frissen érkező szavazók értelemszerűen pedig nem játszhattak a bevándorlóellenes NF térképén.

Marine Le Pen az elmúlt években sorra vette ezeket az akadályokat, és kivétel nélkül sikeresen. Első lépése az volt, hogy a mögötte álló pártot kihozta a politikailag stigmatizált térről. A Nemzeti Front nem „szélsőséges” pártként határozta meg önmagát, hanem az „igazi jobboldalként”. Azt gondolhatnánk, hogy ezzel csak a francia jobboldal számára teremtett veszélyes konkurenciát, de valójában a baloldalt is sikeresen sarokba szorította nagyon sok olyan szociális-gazdasági probléma tematizálásával, melyekre a szocialista kormány nem tudott érdemben reagálni.

A szervezet újrafazonírozásához hozzátartozott az is, hogy a direkt szélsőjobb-dali retorikát finomhangolták. A Le Pen lány által képviselt egyértelmű antiszemitizmust globalizáció-kritikaként, a nemzetközi pénzintézetek elleni fellépésként, illetve a nemzetközösségek védelmeként vitték a politikai piacra, hasonló hangsúlyokkal operálva, ahogyan az a magyar miniszterelnök beszédeiből ismerős lehet. Az álcázott antiszemitizmus mellett tág teret kap az iszlámellenesség és a bevándorlóellenesség is, ám ez most a szekuláris francia állam melletti érvként, a vallási fanatizmussal szembeni felszólalásként jelenik meg a Nemzeti Front programjában. A cigányellenesség ugyanilyen alakváltáson ment át az idei magyarországi kampányban, ahol a Jobbik már nem cigányozott, csak a „36 éves borsodi nagypapák” visszaéléseiről beszélt, és arról, hogy ez miként fenyegeti a szociális támogatási rendszereket.

Bevándorlóellenes migránsok

Az alakváltások sorozata azt eredményezte, hogy másod-, illetve harmadgenerációs bevándorlók is ennél a pártnál remélnek védelmet, ők ugyanis az újabb migránsoktól féltik a francia államtól már megszerzett jogait. Arról, hogy mindez hogyan történik, Mathieu von Rohr közöl tanulságos riportot a *Der Spiegel* hasábjain az ex-dzsihádi tag Omar Dzselillel, aki algériai bevándorlóból vált az NF támogatójává, sőt Marine Le Pen személyes ismerőjévé és csodálójává.

A csodálat nem túlzó szó: Marine Le Pen olyan politikust testesít meg, aki teljesen elüt az európai politikai kultúrában megszokott és elfogadott karakterektől. Háromgyermekes, egyedülálló nő, akit humora és hétköznapiasága visz közel a szavazóihoz. Radikális fordulatot jelentett az ő pártelnökké választása, hiszen a francia szélsőjobboldal a dél-francia kisvárosok kisbefektetőitől, a haditegerezés és az idegenlégió kötelékeiből indult hódító útjára, és akkor még a módos és erős férfiak pártjaként vált ismertté. Mára azonban, ahogy azt az *Oxford Journal* szakértője, Nonna Mayer megjegyzi, a közép-, illetve alacsony beosztásban dolgozó nők, a háztartásbeliek közül csatlakoznak nagyon sokan hozzá, egy politikailag inaktív szavazótábor is sikerült ilyen módon mozgósítani.

Hosszabb távon az egész francia politikai berendezkedés borulhat, a hagyományos kétosztatú hatalmi térben a szélsőjobb lehet a harmadik erő

Anne Hidalgo szocialista politikus, Párizs új polgármestere mentette meg a baloldal becsületét

A román kártya Paradox módon a francia szélsőjobbnak dolgozott az elmúlt években a francia jobb- és baloldal is, mert olyan, az NF által tematizált ügyeket is felvállaltak, legalizáltak, amelyeknek a képvislete korábban elképzelhetetlen volt. Így tehetett cigányellenes kijelentéseket a jelenlegi francia miniszterelnök, aki szerint a romákban nincs meg a kellő akarat az integrációra. (François Hollande jellemzően nem kommentálta ezt a kijelentést), így fordulhatott szembe a román bevándorlókkal még hivatali idejében Nicolas Sarkozy. Ez a román-francia diplomáciai kapcsolatok megromlásához vezetett, legutóbb januárban volt késhegyre menő vita a bevándorlókról az Európai Parlamentben, ahol a román szociáldemokrata képviselő Victor Ponta hivatkozva támadta a francia jobb- és szélsőjobboldalt.

Míg a francia és román politikusok az EP-ben néztek farkasszemet egymással, addig a Le Pen-párt odahaza ebből is hasznot húzott: a NF listáin két román (valamint bolgár, portugál és más, hátrányos helyzetben lévő bevándorló csoport) képviselőjelölt is felbukkant: ők az előbb jelzett diaszpóra tagjait is a bevándorlóellenes párt igazáról igyekeztek meggyőzni. Teljes a társadalmi támogatottság, ha azt vesszük, hogy Marine Le Pen ge-

nerációs nyitásra is kész volt: az NF listáján szereplők 14 százaléka húsz és harminc év közötti, kezdő politikus volt.

Mire elég ez? Arra mindenképp, hogy a Nemzeti Front megduplázza fénykorában, az 1995-ös választáskor elért eredményeit. Ekkor 116 helyen kerültek be a párt jelöltjei a második fordulóra és három dél-francia városban sikerült polgármesteri mandátumot szerezniük. Most 229 városban voltak második fordulóok a nemzeti frontos politikusok, s 17 déli nagyvárosban, és 7 kisvárosban szélsőjobb a polgármester. Hosszabb távon az egész francia politikai berendezkedés borulhat, a hagyományos kétosztatú hatalmi térben a szélsőjobb lehet a harmadik erő. A folyamatot erősítheti a tény, hogy a NF által mozgósítottakon kívül apátia jellemzi a francia társadalmat, soha ilyen jelentős nem volt az urnáktól a távolmaradás, mint most.

Általános a politikai elittel szembeni gyanakvás, a felmérések szerint a választók 87 százaléka gondolja úgy, hogy a politikusok nem az ő érdekeiket jelenítik meg, és nem azokat képviselik. Najat Vallaud Belkacem kormányzóvivő ezzel kapcsolatban annyit mondott: „tudomásul vettük, hogy ez eredmény kiábrándító”. Egyelőre semmi jele annak, hogy a kormányzó szocialistáknak, vagy a jobboldalnak lenne elképzelése az azal kapcsolatban, hogyan állítható meg a francia szélsőjobb. (Németországban ezzel szemben van politikai konszenzus: a kormányzó jobboldal és az ellenzék ebben közös nevezőt talált).

Marine Le Pen érzi a helyzeti előnyét, és arra készül, hogy megnyeri az idei Európai Parlamenti választásokat, és trójai falóként belülről bomlasztja, a nemzetek szabadságának jegyében az Európai Uniót. Egy fegyvertényt máris elkönnyelhet, a helyhatósági választás eredményének ismeretében lemondott a Jean-Marc Ayrault vezette kormány, s az új miniszterelnök az a Manuel Valls lett, akinek romaellenes kijelentései tavaly ősszel megrökönyödést keltettek, mellesleg a franciák 77 százalékának egyetértését...

Versenben a vidék

VINCZE MÁRIA közgazdász egyetemi tanárként 2000–2007 között a Babes-Bolyai Tudományegyetemen a közgazdasági szak magyar tagozatának beindítója és vezetője volt, az Erdélyi Múzeum-Egyesület Közgazdaság-, Jog- és Társadalomtudományok Osztályának elnöke, számos projekt aktív résztvevője. Szakterületéről, a vidékfejlesztés aktuális nehézségeiről, állapotáról KUSTÁN MAGYARI ATTILA kérdezte.

Egy általános kérdéssel indítva: hogyan él Románia az Európai Unió nyújtotta vidékfejlesztési támogatásokkal?

Kezdjük azzal, hogy Romániai ilyen támogatásokban 2000 és 2006 között a SAPARD program formájában részesült, ezt nevezhetjük a tanulási folyamatnak. 2007-től, már tagállamként a közös agrárpolitikai pénzekhez is hozzáférünk, amelyeknek két pillére van: a területalapú támogatások és piaci intézkedések, valamint a vidékfejlesztés. 2007 és 2013 között Románia 8,4 milliárd eurót kapott vidékfejlesztés céljára, ez az összeg kiegészült a román költségvetési támogatással és a magánvállalkozók, termelők önrészeivel. A rendelkezésre álló EU-s összegek körülbelül 67 százalékát sikerült lehívni, ez 1,1 millió gazdaságot érintett – a más területekhez képest egyébként itt teljesített legjobban az ország.

Említette egy előadásában, hogy az országban 3,85 millió gazdaság működik. Ez azt jelenti, hogy sikeresen a gazdaságok kevesebb mint harmada pályázott csupán. A többiek miért nem?

Az említett 3,85 millió gazdaság elsőprő többsége egyéni vállalkozót jelent, emellett körülbelül harmincezer, jogi személyiséggel rendelkező, viszonylag nagy mezőgazdasági vállalkozás létezik. Azok, akik nem nyertek el támogatást, nem érték el a megszabott alsó küszöböt jelentő egy hektáros területet, esetleg azt,

Vincze Mária: dilemma, hogy a fejlődött vagy a fejletlen támogatassák

hogy minden egyes parcella legalább 0,3 hektáros legyen, vagy egyszerűen nem pályáztak sikeresen.

Hogyan használnának fel az elnyert támogatásokat?

Míg a fejlett 15 tagállam elsősorban a vidéki környezet védelmére és fejlesztésére fordítja az összegeket, mi a mezőgazdasági vállalkozások versenyképességének növelését céloztuk meg, illetve a vidéken élő lakosság életszínvonalának fejlesztését. Ideális felhasználási mérték persze nem létezik, de azt megvizsgálhatjuk, hogy egy adott országban hogyan áll a mezőgazdaság, a vidék fejlettsége, és ennek függvényében mire használták fel a pénzeket. EU-s szinten arra helyezték a hangsúlyt mostanáig, hogy valóban a jogosultak kapták-e meg a pénzeket, az új vidékfejlesztési támogatási rendeletben azonban már kiemelik, a 2013–2020-as időszakban a hatékonyságra fognak odafigyelni. Ez jó dolog, de meglehetősen bonyolult lesz számszerűen kimutatni, hogy az elköltött összegek miképpen járultak hozzá az eredmények javulásához.

Milyen különbségeket tapasztalni Románia különböző régiói között, hogyan teljesít például Székelyföld?

Amikor megyei szinten megvizsgáltam a 2007–2011-es időszak közötti állapotokat, kimutatható volt, hogy Székelyföld általában, de különösen Hargita megye a támogatások felhasználása szempontjából jobban állt, mint mások. Ez persze egy sommás megállapítás, ugyanis a megye legtöbb községe hátrányos helyzetű, olyan területei vannak, amelyek külön agrártámogatásban is részesültek, részben tehát ez is magyarázza a jó eredményeket. Az viszont igaz, hogy ahol vannak olyan szervezetek, szaktanácsadói vállalkozások, amelyek jól dolgoznak, megérződik az eredmény. Székelyföldi szinten érvényes ez, de akár egész Erdélyről is elmondhatjuk. Ez szintén összetettebb kérdés: Erdély jobb teljesítménye ismét összefügg azzal, hogy az ország déli és keleti részén levő fejlett gazdaságok feltehetően nem részesültek olyan nagy mértékben a támogatásokból. 2007 és 2013 között egyébként plusz pontokat kaptak a kevésbé fejlett községek, amikor támogatásban részesültek, az új vidékfejlesztési tervből azonban kimarad ez a tényező. Rájöttek arra, hogy hatékonyság szempontjából nem működött ez a rendszer.

Nem lehet a kritériumrendszeren korrigálni inkább, vagy teljesen ki fog maradni ez a szempont az új tervből?

Körvonalazódnak a feltételek, de nehéz az összeállításuk, hiszen lényeges eltérések vannak Romániában, akár a régiókat, akár a megyéket, vagy a községeket vesszük figyelembe. Az EU azt szeretné, ha az egyes országok közti gazdasági különbségek csökkennének, és ugyan az igaz, hogy a fejlettebbek hatékonyabban élnek a támogatásokkal, de rájöttek arra is, hogy az országokon belüli különbségek adott esetben megnöttek. Ha ezt vesszük figyelembe, akkor megvan a létjogosultsága annak, hogy a hátrányos helyzetűeket segítsük, de nem szabad akadályoznunk a fejlettebbeket sem.

Meglehetősen bonyolult lesz számszerűen kimutatni, hogy az elköltött összegek miképpen járultak hozzá az eredmények javulásához

Mégis, milyen feltételek mentén volna érdemes dönteni a támogatásokról?

Mint mondtam, nagy és sokféle különbségről beszélhetünk. Délen például több a nagygazdaság, ez Székelyföldön éppen fordítva van, de számít, hogy az egyes megyékben mennyi a szántó, a kaszáló, a legelő, a gyümölcsös. A termékstruktúra is számít: mennyi a növénytermesztés, mennyi az állattenyésztés aránya, azon belül a különböző fajoké. A vidéki lakosság korstruktúrája szintén különbözik, a régiókban pedig más és más a gazdasági struktúra, azaz az ipari, mezőgazdasági, szolgáltatásbeli vállalkozások aránya. Ezek alapján kell megtalálni azokat a kritériumokat, hogy ki kapjon többet, de ehhez tudnunk kell azt is, hogy mit akarunk. Ha például az a cél, hogy Románia nagy gabonatermelő ország maradjon, akkor azokat a régiókat kell támogatni jobban, ahol ennek a termelésnek nagyobb az aránya. De ha figyelembe vesszük, hogy jelentős hozzáadott értéket nem jelent a gabonatermelés, akkor fontosabb volna, hogy a gabonát etessük fel az állatokkal, amelyeket értékesítünk. Így már más régiókat kellene támogatnunk, nem szólva arról, hogy kérdés: nagy- vagy kisgazdaságokat támogatunk, s arra is figyelni kell közben, hogy a világgazdaság állapota mindig változik...

Megvan a lét-jogosultsága annak, hogy a hátrányos helyzetűeket segítsük, de nem szabad akadályoznunk a fejlettebbeket sem

„Jó ideje még a gabonából is importra szorulunk”

Jelenleg mire fektet hangsúlyt a román állam?

Az új vidékfejlesztési törvényben az áll, hogy a gyümölcsstermesztést például kiemelten támogatják. Ez örömteli, mert Romániának megvannak az adottságai ehhez, a kilencvenes években pedig sikerült szétzülleszteni a nagy farmokat annyira, hogy ma az iskolákba is importáljuk az almát. De problémák mindig adódnak: ha ugyanis mi erre fektetjük a hangsúlyt, akkor a támogatás jelentős része külföldre kerül oly módon, hogy mi pillanatnyilag kevés gyümölcsfa-csemetét előállító vállalkozással rendelkezünk. Egy ideig azt kellene tehát támogatni, hogy jó minőségű facsemeték előállítását szorgalmazzuk, és csak ezt követően támogassuk azokat, akik a termesztéssel itthon foglalkoznának.

Hogyan viszonyul az állam a kisvállalkozásokhoz?

Kiemelten támogatják, hogy a termékeik eljussanak a piacra. Az a helyzet alakult ki ugyanis – annak ellenére, hogy ismételtetik, mi lehetnénk Európa éléskamrája –, hogy jó ideje még a gabonából is importra szorulunk, nem beszélve a húsokról, zöldségekről, gyümölcsökről. Az egyik stratégiai célkitűzés tehát az kellene legyen, hogy az önellátásunk mértékét emeljék, a kisgazdaságok

támogatása pedig fontos. Mi sajnos ott tartunk, hogy az agrártudományi intézmények tankönyvei még mindig a nagyvállalkozások menedzsmentjét oktatják, holott nagy különbségek vannak a kis- és nagygazdaságok között. A kisgazdaság munkalehetőségeket teremt, nem a profitra fektet hangsúlyt, ezért eleve rossz a megközelítésünk, amikor versenyképessé akarjuk tenni őket. Arra van szükség, hogy szervezetek legyenek és együttműködjenek a beszerzés, az értékesítés szintjén, addig nem lehetnek versenyképesek sem.

Mi az akadálya annak, hogy a kisvállalkozók együttműködjenek?

Beszélt ön olyan idős gazdával, aki élete bizonyos időszakát a kollektívben töltötte? Minden új dolog kockázattal jár ráadásul, az idős gazdák pedig kerülnek ezt. Nem lehet nekik felróni az ilyesmit. Romániában ugyanakkor 55 év fölötti a gazdák 60-70 százaléka, a fiataloknak kevésbé van kötődésük a földhöz, a vidékhez. Ezzel az aránnyal egyébként nem állunk rosszul Európában, nem beszélhetünk román specialitásról.

Egy személyes kérdéssel zárok: a közgazdaságban mennyire számít a ráció, és mennyire az erkölcs, az empátia?

Amikor gazdasági szempontból vizsgálunk valamit, és ebből a nézőpontból ítélkezünk, az egy dolog, amikor a méltányosság felől közelítünk, az más dolog. Gondoljunk például a '18-as földtörvényre: akkor a méltányossági szempontokat vették figyelembe, azt akarták, hogy kapja vissza az ember azt a földet, amit az apja, a nagyapja vásárolt, birtokolt. A gazdasági megközelítés azt tette volna logikussá, hogy az átalakítási folyamatban az egyes parcellákat közel hozzák egymáshoz, de annak megvolt az értelme, hogy az emberek miért vásároltak egymástól távol levő földeket – mert a föld termőképessége akár tízméterenként változik, az emberek a kockázatot csökkentették azzal, hogy mindenfelé vásároltak. Tény, hogy a gazdaságban fontosak az etikai normák, de két különböző nézőpont ütközik a döntések során.

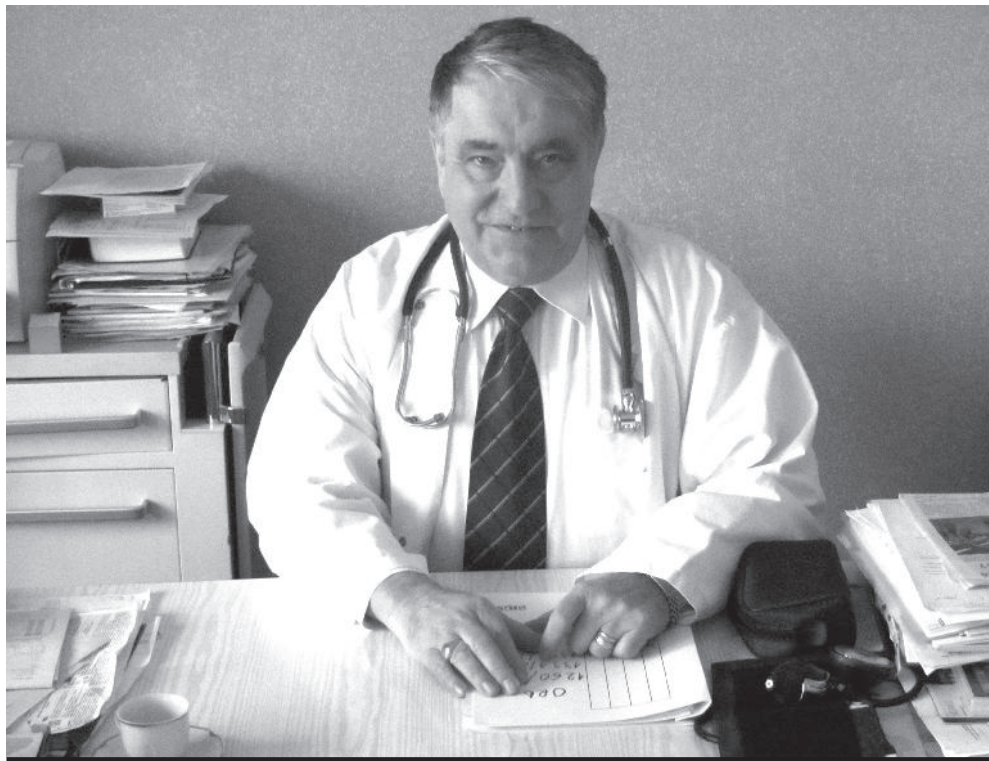

Ne csak képes, alkalmas is legyen

Nemrégiben, Zsákutcában a KRESZ-reform című írásunkban a közúti közlekedés mindnyájunkat érintő témáját a szabályozás oldaláról közelítettük egy elbukott törvénytervezet apropóján. Csakhogy a legjobb szabályrendszer is akkor tudja kifejteni jótékony hatását, ha van, aki betartsa, egyébként fabatkát sem ér. **TASNÁDI-SÁHY PÉTER** riportja.

Az Európai Bizottság jelentése alapján a tagországok közül még mindig Romániában történik a legtöbb halálos kimenetelű közúti baleset, 92 ilyen körülmények között elhunyt állampolgár jut minden egymillió lakosra, míg a legbiztonságosabb Svédországban csak 28. A csökkenő tendencia ellenére is siralmas statisztika okait Dr. Földes Béla ideggyógyász főorvos segítségével kutattuk, aki 1980 óta foglalkozik közlekedéssel kapcsolatos szakmákat űző emberek – oktatók, hivatásos gépkocsivezetők, repülőtéri alkalmazottak, korábban hajósok, vasutasok – orvosi véleményezésével, hosszú éveken keresztül a Közlekedésbiztonsági Bizottság Bihar megyei elnökeként. A változó szabályok a területi alapon szerveződő rendszert megszüntették, jelenleg hatóságilag engedélyezett köz- vagy akár magánintézmények által működtetett bizottságok végzik a hivatásos sofőrök orvosi vizsgálatát.

Jogi nonszensz Az első repedés az 1979 évi 1860-as rendelet által szabályozott, a belügyi, az egészség- és a szállításügyi minisztériumok által közösen jegyzett, egységes rendszeren 2003-ban keletkezett, amikor a korábbi törvényt a 447-es számú rendelettel módosították, mint később kiderült, átgondolatlanul. Az Egészségügyi Minisztérium és a szállításügy külön kritériumrendszert fogalmazott meg, melyek több helyen ellentmondtak egymásnak. Előfordulhatott, hogy valaki a szállításügy kritériumai alapján nem volt alkalmas, az egészségügy feltételei

Dr. Földes Béla

Engem nem az érdekel leginkább, hogy a mozdonyvezető mikor veszi észre pontosan a veszélyt, hanem az, hogy akkor kiugrik-e, és hagyja a szerelvényt katasztrófába robbanni, vagy helytáll és megpróbál fékezni

alapján viszont igen. „A szakemberek állandóan igyekeztek felhívni a problémára a döntéshozók figyelmét, jómagam is szerveztem konferenciát a megoldásnak szentelve, de hosszú ideig nem történt változás. Aztán a politikusok egy idő után belátták, hogy a helyzet tarthatatlan, és új szabályozásra van szükség, azonban valóban előremutató megoldás helyett az addig legalább részben egységes rendszert hárommal helyettesítették tökéletes káoszt előidézve, olyannyira, hogy az igazolások kiállítása jelenleg, ha csak félhivatalosan is, de áll. A szállításügyi minisztérium honlapján megjelent januárban egy aláírás nélküli közlemény, hogy májusig türelmi időt adnak az alkalmazással, az ellenőrző szerveket pedig arra kérték, ha valakinek lejárt az engedélye, legyenek elnézőek. Természetesen ilyen a világban nincs, hiszen egy orvosi okirat vagy lejárt, vagy nem, a hatályos törvények szerint pedig nincs lehetőség eltekinteni a hiányától. A jogi nonszenszen túl a helyzet súlyos gyakorlati következményekkel is bír, hisz feltehetően a moratórium leteltével, májusban tömegek

igénylik majd az alkalmassági vizsgálatot. Erre a megnövekedett terhelésre a jelenlegi intézményrendszer viszont nincs felkészítve,” – számol be a tarthatatlan állapotokról Dr. Földes Béla.

Miért fontos, hogy oly sok rosszul működő rendszer közül éppen ez legyen kivétel? Földes főorvos úr könnyen érthető magyarázattal szolgál: „Sokat foglalkozunk az utak minőségével, az autók technikai felszereltségével, a közlekedés szabályaival, de véleményem szerint mégis az emberi tényező a legfontosabb. Ez az, amiről alig beszélünk. Pedig nem nehéz belátni: az, aki fizikai, szellemi képességei alapján alkalmas, nem biztos, hogy képes is egy jármű vezetésére. Lehet valaki okos, de agresszív, intelligens, de nem tiszteli a morált. Volt olyan holland ismerősöm, aki eljött otthonról Váradig, aztán Váradtól Szatmárig, de azt mondta, ezen a száz kilométeren több fegyelmetlenséget tapasztalt, mint az előzőleg megtett út alatt összesen. Ezek a képesek, de nem alkalmas esetek. A testi betegségekkel kapcsolatos tételek viszonylag

jól szabályozottak, viszont a magatartásban rejlő kockázatot nem szűrik. Ezt úgy szoktam mondani: engem nem az érdekel leginkább, hogy a mozdonyvezető mikor veszi észre pontosan a veszélyt, hanem az, hogy akkor kiugrik-e, és hagyja a szerelvényt katasztrófába robbogni, vagy helytáll és megpróbál fékezni. Pszichológiai eszközökkel a felelőssévvállalás megléte jó eséllyel mérhető, de erre a mostani módozat nem a legalkalmasabb, pedig megvannak az eszközeink. Az is tény, hogy így a pszichológiai vizsgálat legalább 3 órát tartana, úgy, mint Ausztriában. Viszont kimondhatatlanul fontos lenne, hogy azokat, akiket hivatásos sofőrként beengedünk a forgalomba, ne csak a képesség, hanem az alkalmasság szempontjából is alaposan megvizsgáljuk.

Egyszerűbben is lehetne A jelenlegi, három törvényre bontott szabályozás hihetetlenül bonyolulttá tette az ezt szolgáló eljárást. Ha lelkiismeretesen végre akarjuk hajtani, egy ember kivizsgálására szinte egy munkanap sem elég, a vizsgálatok egy része pedig annyira függ a körülményektől, hogy még szakember számára is nehézséget jelent az eredmények kiértékelése. Például majdnem mindenkinél kéne EEG (elektorenkefalográf) vizsgálatot végezni, amihez, hogy negatív eredményt adjon, pihenten, kielégítően étkezve, kávé, alkohol, energiaital fogyasztása nélkül töltött 12 óra után kellene érkeznie a

● **Ma Romániában a szemétszállító autó sofőrjének több vizsgálatot kell elvégeztetnie, mint egy osztrák magánrepülőgép pilótájának**

A főorvos az EEG készülék előtt: „A rendszert teljesen felhígították és átláthatatlanná tették”

vizsgálat alanyának. Emellett mindenkinek többek között koleszterinszintet, véképet kell mérni, aminek semmi köze sincs a vezetésre való képességhez vagy alkalmassághoz. Nem korrekt, hogy ezeket a vizsgálatokat – már amennyiben kíváncsi rá az állam – a munkaügyi medicinához delegálták, meg kellett volna hagyni a biztosítási alapsomagban, ahová normálisan tartozik. Jelen pillanatban összekevertük ezt a kettőt, az alapszolgáltatások egy részét most kifizettjük a munkáltatóval, az adatok viszont nem kerülnek vissza a családvorvoshoz, aki igazán hasznukat tudná venni. A rendszert egyszerűsíteni kéne, csak olyan vizsgálatokra korlátozni, amelyeket az adott munkakör megkövetel. Ma például Romániában a szemétszállító autó sofőrjének több vizsgálatot kell elvégeztetnie, mint egy osztrák magánrepülőgép pilótájának. Viszont ugyanennyi vizsgálatot busznyi embert lehet rendszeresen Spanyolországba szállítani, és ez csak két példa a rendszer aránytalanságára.”

Közös adatházis kellene Földes főorvos úr nem csak kritikával él, de ideális megoldással is tudna szolgálni: „Működőképes rendszer lenne, hogy a biztosítási alapsomag terhére mindenkinél végeznének évente egészségügyi állapotfelmérést. Erre az állampolgár kérésére a jelenlegi szabályozás szerint is van lehetőség, csak nincs megszervezve. Ha ott valami eltérést érzelenek, vizsgálják ki,

gyógyítsák meg. Az állampolgár e felmérés eredményeivel érkezhete a professzionális vezetői engedélyhez szükséges orvosi vizsgálatokra, vagy ennél is jobb esetben, az eredmények közvetlenül egy számunkra is elérhető adatbázisba kerülhetnének. Így mondjuk a jelenleg előírt EEG-vizsgálatot csak azoknál végeznénk el, akinél látjuk, hogy volt már szédüléssel panasz vagy ájulása. Ha a mostani rendszert nem tudják helyrehozni, már az is üdvös lenne, ha visszatérnének, az 1979-es törvényhez, ami a jelenleginél sokkal jobban működött. Akkor például mi, a vizsgálatot végző orvosok, ha valakit gonddal-bajjal találtunk, 7 napig betegszabadságon tarthattuk, és eldönthettük, hogy az adott állapot kockázati tényező-e a munkavégzés során, illetve megszüntethettük a problémát. Jelenleg meggyógyítani sem tudjuk, illetve nincs direkt kapcsolatunk a családvorossal.”

Alaposan vagy gyorsan A beszélgetés végén a főorvos bemutatja a procedúrát, amin a nagyváradi vasutas kórházban át kellene esnem, ha igazolásért folyamodnék a náluk működő orvosi bizottsághoz. Először a földszinti recepción kéne kikérnem a kitöltendő papírokat, melyben részletesen kikérdeznék az egészségi állapotomról, betegségekről, műtétekről, gyógyszerekről, aztán mehetnék a laborba, hogy ezek egy részének megvizsgálják az igazságtartalmát, sok más adat mellett. Aztán fel-sétálhatnék az ideggyógyászatra Földes főorvos úrhoz, beszámolni a szédüléseimről, ájulásaimról, majd jönne a belgyógyászat-kardiológia, a sebészet, fül-orr-gégészet, szemészet, végül a pszichiátria. „A saját bőrén tapasztalhatta – mondja búcsúzóul Földes doktor – mennyi időbe telik csak végigjárni az egyes állomásokat. A rendszert teljesen felhígították, átláthatatlanná tették. Ezzel szemben hívjon fel a minisztérium honlapjáról hitelesített vizsgálati központokat, kérdezze meg, mennyi időt vesz igénybe náluk a vizsgálat! A legtöbb helyen azt fogják mondani, egy óra. Ennyi idő alatt az egyes vizsgálatokat sem könnyű végigjárni, nem hogy az orvosi alkalmasságot megállapítani.”

Testestől, fejestől

Az idei évad a Kolozsvári Állami Magyar Színházban három olyan bemutató köré épül, melyek szememben a magyar színházakban megszokott lélektani realista ábrázolásmóddal. A Szputnyik Hajózási Társasággal készült közös produkció, a Social Error, Silviu Purcarete Viktor avagy a gyermekuralom című előadása, valamint a március 18-án bemutatott Ivanovék karácsonya, a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház rendezője, Urbán András produkciója trilógiává áll össze. Mindhárom ugyanarra a kérdésre keresi a választ: mit lehet tenni annak érdekében, hogy élhetőbb társadalmi forma jöjjön létre. SZABÓ RÉKA elemzése.

Alekszandr Vvegyenszkij az orosz abszurd irodalom egyik legjelentősebb alakja, a harmincas években írta az *Ivanovék karácsonya* című drámát, olyan időszakban, amikor az avantgárd hivatalos keretek közt nem érvényesülhetett. Műveit a Szovjetunióban csak 1988-tól adták ki. Alapító tagja volt az OBERIU nevű csoportnak is, mely az avantgárd mozgalmakat élte tovább, újabb és újabb színházi lehetőségekkel kísérleteztek. Nyilvános fellépéseik, a művészetről megfogalmazott nézeteiket közvetítő happeningek, Kazimir Malevics szupremista festő Iparművészeti Intézetében kaptak helyet. Vvegyenszkij 1941-ben, közel 37 évesen életével fizetett műveirért, akár számos más alkotótársa. Ivanovék karácsonyában az emberi kapcsolatok hazug voltáról, elidegenedésről, társadalmi túlkapásokról írt drámát.

Urbán András a kolozsvári stúdió színpadán, a hatalom erőszakos érvényesítése, az egyént kirekesztő, lefokozó hatalmi gesztusok kérdéskörét járja körül. A rendező nem válaszokat keres. A dráma abszurd-szürrealis elemeivel játszva határozottan állást foglal a hierarchikus rendszerek ellen.

Ivanovék nincsenek Az *Ivanovék karácsonya* egy családban be-

FOTÓK: KOLOSZVÁRI
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ

Lehet, hogy ez a világ valamikor Alexandr Vvegyenszkijé volt, de az „itt és most”-ban kategorikusan kijelenthető, hogy az „enyém” is

következő gyilkosságot vázol fel. A szülők színházba mennek, a bejáró személyzet dolgozik, a hét gyereket fürdetik, közben disznót ölnek a nagy vacsorához, de egyikük sem képes megragadni az ünnep lényegét. A dada (Viola Gábor) megöl egy gyereket. A gyilkosság ellenére is megünneplik a szentestét, megajándékozzák egymást. Mindannyian gyerekek, egyévestől nyolcvankét évesig. Nagyrészt a legkisebb fiú, Petya (Dimény Áron) szemszögéből látjuk az eseményeket, ő vezet be ebbe a furcsa világba, ahol a dadus felindulásból gyilkol, a gyerekek lépten-nyomon perverz hajlamikat fitogtatják. Milyennek tűnnek a szavak, mi a jelentésük az egyéves „gyerek” megszólalásában? Egyál-

talán mire elég a nyelv, mint kifejezőeszköz? A megszólalásokban a nyelvi inkohérenca válik dominánssá. Egy értelmén túli nyelv jön létre, amely kevés támpontot ad a megértéshez, ahogy Kazimir Malevics találó *Fehér alapon fehér négyzet* díszletként alkalmazott festménye sem sokat segít. Egy torz világban viszont senkivel és semmivel szemben nem lehetnek konvencionális elvárásaink.

A szabadkai és a kolozsvári alkotók keze alatt a dráma kiegészül, az alapszöveget megtoldják politikai beszédekkel, agresszív verbális támadásokkal a hatalom, a vallás ellen, erős intellektuális ostrom alá veszik az intézményrendszereket, a gondolkodás konzervativizmu-

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Alekszandr Ivanovics Vvegyenszkij: Ivanovék karácsonya

Fordította: Baka István
Rendező: Urbán András
Dramaturg: Gyarmati Kata
Díszlet- és jelmeztervező: Carmencita Brojboiu
Zeneszerző: Antal Attila

sát, sematizmusát. Az anarchikus-antiideologikus gondolkodás lehetőségei érvényesülnek a dada által elkövetett gyilkosság kerettörténetében. Apró epizódok beépítésével láthatóvá teszik az ítélő rendszerek, intézmények, ideológiák abszurd fellépését a „tettesek” ellen (rendőrség, bírósági tárgyalás), megtagadva a történések ok-okozatiságát. Lázálomszerű ötvözetként jelennek meg a színpadon a valóságban is bármikor megtapasztalható események, szexuális zaklatás, agresszió, manipuláció, mintha saját elhallgatott, zavarossá vált élményeink keltnének életre. Észrevétlenül beépülnek az előadásba a Pussy Riot orosz feminista punk-rock banda patriarchális rendszert támadó eszméi is; dalaik hangzásvilágát tovább építve felrázzák a nézőt, levegővétel nélkül támadnak, érvelnek: ha van állam, akkor van uralom, következésképpen nyílt vagy leplezett rabság is. Ezért az állam ellenség. Az ember kiszolgáltatottságában kétségbeesetten hirdeti, hogy a teológia az isteni hazugságok tudománya, a jog pedig az emberi hazugságoké. Miért veti alá a gyermek saját egyéniségét és jövőjét a szülői követeléseknek, a bénító elvárásoknak? Sem a szülők, sem a társadalom nem formálhat jogot a gyermekre. Az érvekre reagálnak jeleneteikkel a felnőtt gyerekek.

Lehet, hogy ez a világ valamikor Alexandr Vvegynszkijé volt, de az „itt és most”-ban kategorikusan kijelenthető, hogy az „enyém” is. A fellépők egy családot alkotnak, de csupán olyan mértékben összetartozás ez, mint a velük szemben ülő közönség tagjai közti rokonság. Mindegyik testvér vezetékeve más, az Ivanov család valójában meg sem jelenik, lényegében gyűjtőnév: a társadalom valamennyi tagja viselheti

az adott nemzet számára népszerű vezetékeket.

A kialakított hipnotikus térben folyamatosan ott lebegnek a kimond(hat)atlan kérdések

Fojtogató burleszk A halál, mint színpadi esemény mindig kizorol a színház foglalatából. A szembeszegülés gesztusa az illúziószínházzal a halál újraértelmezése, a feldarabolt test színpadi megjelenítése. Szonya Osztrova (Kézdi Imola) a dadus áldozatának szerepe nem szűnik meg halálával. Levágott feje önálló életre kel, testét egy másik test (Imre Éva) helyettesíti. Ez a fajta stilizáció nem engedi hitelesnek láttatni a halált, közben mégis hiszünk benne, mert olyan kettős teret hoz létre, melyben a vele történő találkozás már valósággá válik, és arra ösztönöz, hogy saját magunkat is hasonló pozícióból lássuk. A test végre megszólalhat, és nekünk szegezheti kérdéseit. Milyen joggal nevezi magát a *fej ének*, ha a testnek a természet saját bölcseséget adott? Aztán elindulunk egy olyan értelmezés fele, mely szerint a holttest lehet az egyetlen szüve-rén „alak” azokban a rendszerekben,

melyeket a történelem felsorakoztat. A feltámasztás lehetetlen.

Pillanatnyi, könnyed, szórakoztató jelenetek váltják fel azokat, melyekben Kézdi Imola bábként használt feje filozofál leszakadt testének darabjairól. Több alkalommal viselkedik az antik tragédiák világa, kifordítva, parodizált formában. Az egyéves Petya arról beszél, mi lesz vele, ha nem éri meg a karácsonyt. A kutyák serege Vera kutyával (Albert Csilla) az élen értelmetlen sorokat rímekbe fogva baljósloán beszél arról az életről, mely megakad a halál torkán és elpusztul. A kutyák kórusa mellett a karácsonyfa-vágók zagyva éneke folyton megszakítja Fjodor (Viola Gábor), a dadus vőlegényének szerelmi vallomását. A koturnust (az ókori görög tragédiák színészeinek magasított talpú cipője) viselő rendőr jelenete, az örültek házában unatkozó orvos abnormalis viselkedése és a többi burleszk, a valóságtól való elszakadást jelző játék, nem csak az intézményrendszerek ellen fogalmaz meg brutális kritikát, de a rendszerben élők tehetetlenségét és tébolyát is hangsúlyozza. A költőiségükben gazdag jelenetek az erdőben megszólaló állatok (mint vérbeli áldozatok) jelenésével teljessé válnak ki, létrehozva egy új, szakrális közeget.

Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* regényében is Szonyácska az áldozat, aki ugyanúgy játszik az emberi lélekkel, mint Urbán András előadásának szereplője. Ennek tükrében még hangsúlyosabbá válik a kérdés: hogyan, milyen formában léphetők át, egyáltalán átléphetők-e a társadalmi-erkölcsi normák. A kialakított hipnotikus térben folyamatosan ott lebegnek a kimond(hat)atlan kérdések. Milyen emberi sorsok ötvöződnek ma a felsorakozó, a történelem által torzzá csiszolódott eszmék nyomása alatt? Hogyan lehet ma úgy elsajátítani a tudást, hogy „teljes mértékben és igazán mindennapi életünk alkotórészévé váljon”, nem egy rendszer által felállított csapdája legyen? Mert egyszer csak az ember azt kezdi érezni, hogy „valami” rátelepszik a testére és megfojtja. Az életért folyik a harc, a tét: az ember képességeinek kibontakoztatásaként és lehetséges kiteljesedéseként felfogott élet – mondja Michel Foucault.

Sziget a világ végén 29.

A Húsvét-szigetről szóló sorozata újabb részében KRÁLIK LÓRÁND egy érdekes rapanui hagyománnyal, a madárember versennyel ismerteti meg az olvasót.

A madárember-ünnepségeket Make Make, az embert és a földet megteremtő főisten tiszteletére rendezték. A madárfejű és embertestű madárember, a tangata manu a főisten szellemét képviselte és a tavasz eljövételét, a madarak költési szezonjának kezdetét jelezte. Az ünnepséget az ivi-attuasok, vagyis a papok szervezték, akik már a több hetes ünnepség kezdete előtt elkezdtek imádkozni az istenekhez a madárember-viadal sikeréért.

Tojásfutam A sportvetélkedőnek is beillő versenyre az összes szigetbeli törzs – egyes becslések szerint 11, mások szerint 15 – benevezett egy erős és ügyes fiatalembert, a hoput. A versenyszabályok szerint a hopuk az Orongo ceremonális falu központjából indulva lemásztak a Rano Kau vulkán szinte függőleges, háromszáz méter magas sziklafalán, majd a szirtes parton a magukkal cipelt, totora-nádból készült uszóalkalmatosságra feküdve a cápától hemzseggő tengeren megpróbálták átúszni a nagyobb szigetcskére, a Motu Nui-ra, ahol a füstös csérek költöttek. A versenyzők fejére volt kötve egy nádból font tojástartó, amelybe el kellett helyezték a szigeten talált csértojástartó, és azzal visszatérjenek. A versenyt a csérek fészekrakási idejéhez időzítették, általában akkora, amikor a tengeri madarak az első tojásaikat lerakták. A győztes az lett, aki az első tojástartót megtalálta a szigeten, azzal éppségben visszajutott a szárazföldre és átadta saját törzse vezetőjének. A versenyben sokan odavesztek: voltak, akik a mélybe zuhantak, másokat cápák faltak fel.

Törzsi kiváltságok A győztest nagy ünnepségen madárembernek (tangata manu), választották, ami gyakorlatilag királyi címet jelentett a következő évi madárember-ver-

A madárember-
verseny rajtja
az Orongo
ceremonális
faluban volt

A versenyben sokan odavesztek: voltak, akik a mélybe zuhantak, másokat cápák faltak fel

senyig, míg törzsének főnöke egy évre a legfőbb rapanui vallási vezető lett. A madárember a beiktatás után, törzsének tagjai által kísérvé ünnepélyesen vonult az újabb ceremónia színhelyére: az ünnepséget, ha a nyugati törzsek közül származott, az Anakena-parton, ha a keleti törzsek közül, a Tongariki ahunál folytatták. Itt a madárember új nevet kapott, s a tisztséggel együtt egy új ház is járt. A tangata manu saját törzse és más törzsek tagjai is egész évben ajándékokkal halmozták el. A győztes törzse egy évig kiváltságokat élvezett: csak nekik volt joguk, hogy Motu Nui szigetén, ahol rengeteg tengeri madár fészkel, vadászhasanak és tojástartókat gyűjthessenek.

A jutalom a fehér szűz A madárember versenyre csak nőtlen fiatal emberek nevezhettek be, ugyanis a győztes feleségül vette a fehér szűz-

nek nevezett nőt, akit a papok elzárva tartottak a sziget északi részén fekvő, nehezen megközelíthető, sötét barlangban. A fehér szűz neve onnan ered, hogy mivel a verseny előtt legkevesebb hat hónappal – de sokszor évekkel korábban – kiválasztották és bezárták a természetes fényt alig kapó barlangba, bőre kivilágosodott. A nőt a papok választották, de nem szépsége, hanem szeméremteste formája alapján. Amikor a barlangból kiengedték, hogy férjhez adják a madárember-verseny győzteséhez, a fehér szűz szinte teljesen vak volt, s jó ideig tartott, amíg szeme újra megszokta a fényt.

A madárember-versenyeket a Húsvét-sziget európaiak általi felfedezése utáni időkben is folytatták: az utolsóra 1866-ban került sor. Katherine Rutledge brit régész a 20. század elején 86 madárember nevét gyűjtötte össze és lajstromozta.

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA | TEMESVÁR

Str. Alba Iulia, nr. 2 | 300077 Timișoara, România | Tel.: 0256-434.814
Fax: 0256-494.029 | Mobil: 0740-143.545 | office@tm-t.ro | www.tm-t.ro

A jegyiroda nyitvatartása:

Hétfő-Péntek: 10-19 óra között
és 1 órával mielőtt aadás előtt
Tel.: 0256 450 606
Mobil: 0752 111 803
E-mail: ticket@tm-t.ro

Programul agenției de bilete:

Luni-Vineră între orele 10-19
și o oră înainte de începu reprezentării
Tel.: 0256 450 606
Mobil: 0752 111 806
E-mail: ticket@tm-t.ro

**Bilete
ONLINE
jegyvásárlás:**

2013 / 2014

ÁPRILIS

APRILIE

01 19:00	KEDD MÁRTI	Stúdió Terem Sala Studio	după Nick Hornby nyomán: FENT A MÉLYBEN SUS ÎN ADÂNCURI R.: Kedves Emőke
02 09:30, 11:00	SZERDA MIERCURI	Nagyterem Sala Mare	Kormos István: KORMOS KÉPPEL MUTOGAT A nagyváradi Liliput Társulat vendéglőadása / Spectacol invitat al Trupei Liliput din Oradea Spectacol fără traducere R.: Rumi László
02 14:00	SZERDA MIERCURI	Nagyterem Sala Mare	REGÉLŐ – rendhagyó irodalomóra Weöres Sándor gyermekverseiből A nagyváradi Liliput Társulat vendéglőadása / Spectacol invitat al Trupei Liliput din Oradea Spectacol fără traducere
04 19:00	PÉNTEK VINERI	Stúdió Terem Sala Studio	Samuel Beckett: Ó, AZOK A SZÉP NAPOK! O, CE ZILE FRUMOASE! R.: Kedves Emőke
07 08 09	HÉTFŐ LUNI KEDD MÁRTI SZERDA MIERCURI	10:00 12:00 Stúdió Terem Sala Studio 10:00 12:00 10:00 26-os Óvoda Grădinița nr.26	după Lázár Ervin nyomán: A HÉTFEJŰ TÜNDÉR ZÂNĂ CU ȘAPTE CAPETE gyerekelőadás spectacol pentru copii R.: Antal Attila
09 19:00	SZERDA MIERCURI	Stúdió Terem Sala Studio	Martin McDonagh: LEENANE SZÉPE REGINA FRUMUSEȚII DIN LEENANE R.: Upor László
10 18:00, 20:00	CSÜTÖRTÖK JOI	Stúdió Terem Sala Studio	Dan Lungu: EGY KOMCSI NYANYA VAGYOK SÎNT O BABĂ COMUNISTĂ A budapesti Katona József Színház vendéglőadása / Spectacol invitat al Teatrului Katona József din Budapesta R.: Török Tamara, Csoma Judit
10 20:30	CSÜTÖRTÖK JOI	Nagyterem Sala Mare	Pintér Béla - Darvas Benedek: PÁRASZTÓPERA OPERĂ ȚĂRĂNEASCĂ R.: Szikszai Rémusz
13 19:00	VASÁRNAP DUMINICĂ	Stúdió Terem Sala Studio	Samuel Beckett: Ó, AZOK A SZÉP NAPOK! O, CE ZILE FRUMOASE! R.: Kedves Emőke
15 19:00	KEDD MÁRTI	Stúdió Terem Sala Studio	PISZKOS MELÓ AFACERE MURDARĂ R.: Gyulay Eszter
24 19:00	CSÜTÖRTÖK JOI	Stúdió Terem Sala Studio	FÜVES KÖNYVEK -AZ ÉLET NAGY KÉRDÉSEI Felolvasószínházi előadás Hamvas Béla, Márai Sándor és Weöres Sándor írásaiból A Gyulai Várszínház vendéglőadása Spectacol fără traducere R.: Gedeon József

25

• éve •

www.rmdsz.ro

EGYÜTT

**270 ezer aláírás
közösségünk európai
képviseletéért.**

*Köszönjük
a támogatást!*